

Univerzita Karlova v Praze

Fakulta humanitních studií

Studium humanitní vzdělanosti

Kristina Jančaříková

Vydávání odborné literatury ve vysokoškolských nakladatelstvích

Bakalářská práce

Vedoucí práce: PhDr. Marie Kratochvílová, Ph.D.

Praha 2018

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucí mé bakalářské práce PhDr. Marii Kratochvílové, Ph.D., za její cenné rady a trpělivost při vedení. Rovněž bych chtěla poděkovat za spolupráci PhDr. Aleně Mizerové, Jitce Suché a Ing. Evě Dibuszové, Ph.D. Nemalý dík patří i celé mé rodině, která mě v mé práci podporovala.

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne

.....

podpis

Abstrakt:

Tato bakalářská práce mapuje specifika vydávání odborných publikací ve vysokoškolských nakladatelstvích v rámci spektra nakladatelských subjektů v České republice. Součástí práce je představení vývoje knižního trhu po roce 1989 a jeho současný stav. Fokus byl zaměřen na specifika vydávání odborné literatury zejména ve vysokoškolských nakladatelstvích, proto byla do výzkumu vybrána dvě odlišně koncipovaná vysokoškolská nakladatelství a jedno nakladatelství komerční. U nich byla porovnávána jejich ediční portfolia, metody akvizic, recenzní řízení, možnosti publikování v Open Acces, ukládání a zpřístupňování, stejně jako distribuce a marketing zhotovených publikací. S publikováním, zejména vědeckých a pedagogických pracovníků škol, přímo souvisí způsoby hodnocení vědy v České republice. Takzvané „kafemlýnkové“ hodnocení vědy, které bylo využíváno do roku 2017, přispělo k diskuzi, zda ve vědeckém publikování nepřevažuje kvantita nad kvalitou. To se odrazilo i v pohledu na vysokoškolská nakladatelství, která patří mezi největší producenty vědecké literatury na našem území.

Empirická část práce byla zpracována pomocí obsahové analýzy dat a dotazníkového šetření a obsahuje popis činnosti dvou vysokoškolských a jednoho komerčního nakladatelství. Získané výsledky byly diskutovány s články Jiřího Trávníčka, který rozporuje kvalitu redakční práce ve vysokoškolských nakladatelstvích a tedy i kvalitu jejich produkce.

Klíčová slova: kniha, knižní trh, kvalita, univerzitní nakladatelství, věda

Abstract:

This bachelor thesis describes the specifics of publishing of professional publications in university press within the spectrum of publishers in the Czech Republic. Part of the work is the introduction of the development of book market after 1989 and its current state. The focus was on specifics of publishing of specialized literature mainly at university publishing, that is why there were chosen two differently designed university publishing houses and one commercial publish house. On those there were compared their editorial portfolios, acquisition methods, review procedure, possibilities of publishing in Open Access, archiving and availability as well as distribution and marketing of final publications. Publishing is, especially of scientific and pedagogical university staff, however directly linked to the means of science evaluation in the Czech Republic. The so called ‚kafemlýnek‘ assessment of science that was used until 2017 contributed to the discussion if in the scientific discussion the quantity does not outweigh the quality. That was reflected also in the view on university publishers which belong among the largest producers of scientific literature in our country.

The empirical part was elaborated through document analysis and inquire research and contains a description of the activities of two university and one commercial publishers. Obtained results were discussed against the articles of Jiří Trávníček, who contradicts the quality of editorial work of the university publishers and hence the quality of their production.

Keywords: book, book market, quality, university publishing house, science

OBSAH

Úvod.....	1
1 Knižní trh v České republice.....	3
1.1 Struktura a stav knižního trhu	4
1.2 Knižní veletrhy.....	5
1.3 Vysokoškolská nakladatelství	6
1.3.1 Asociace evropských vysokoškolských nakladatelů	7
2. Vydavatelský proces	9
2.1 Redakční práce	10
2.1.1 Redaktor	11
2.1.2 Recenzní řízení	13
2.2 Polygrafie, marketing, prodej.....	14
3 Hodnocení vědy v České republice	15
3.1 Open Access.....	16
3.2 Repozitáře	19
3.2.1 Univerzitní repozitáře	20
4 Empirická část.....	21
4.1 Metodologie	21
4.1.1 Výzkumná otázka	21
4.1.2 Metoda výzkumu	21
4.1.3 Obsahová analýza dat	22
4.1.4 Strukturované rozhovory	23
4.2. Nakladatelství Masarykovy univerzity	24
4.2.1 Historie	24
4.2.2 Ediční činnost	26
4.2.3 Edice a projekty	27
4.2.4 Redakční práce a recenzní řízení	28
4.3 Vydavatelství Vysoké školy chemicko-technologické	30
4.3.1 Historie	30
4.3.2 Spolupráce vydavatelství VŠCHT s knihovnou	31
4.3.3 Ediční činnost	32
4.3.4 Redakční práce a recenzní řízení	33
4.4 Nakladatelství Vyšehrad	35

4.4.1 Historie	35
4.4.2 Ediční činnost	35
4.4.3 Redakční práce a recenzní řízení	36
5 Diskuse a závěr	38
6 Seznam použité literatury a internetových zdrojů.....	40
7 Použité vyobrazení	49
8 Přílohy	49
8. 1 Příloha č. 1	49
8. 2 Příloha č. 2	50
8. 3 Příloha č. 3	51

Úvod

Vydávání vědecké literatury poslední dobou podléhá heslu: *publikuj nebo zemři*. Tento tlak na vědecký výkon a nové technologické možnosti po roce 1989 přispěly ke vzniku edičních středisek na mnohých vysokých školách. Tato střediska vydávala (hlavně tiskla) skripta a další pomocné učební materiály. Tím vyplnila na chvíli mezeru na trhu, která vznikla po rozpadu velkých odborných nakladatelských domů, jako bylo například Státní nakladatelství technické literatury, které zanikly právě po revoluci. Některá z takto nově vzniklých edičních středisek pak postupem času vyrostla v respektovaná nakladatelství zaměřená především na odbornou literaturu. Jejich posláním je nejen podporovat odborný a vědecký výkon vysokých škol, ale také šířit tyto výsledky vědeckého poznání mezi odbornou veřejnost.

Systém hodnocení, který byl v České republice v platnosti do loňského roku a jenž podmiňoval přidělení finančních prostředků na vědu a výzkum publikačním výkonem pracovníků dané instituce (školy), mohl vést až k tomu, že bylo publikováno cokoli, aniž byl brán zřetel na kvalitu. Vznikl i názor, že vysokoškolská nakladatelství vydávají vše, co jim výzkumníci a akademici z jejich domovské univerzity dají k opublikování. To přispělo k diskuzi, zda ve vysokoškolských nakladatelstvích (a nejen v nich) nevíteží kvantita nad kvalitou. Zajímalo mne tedy, jakým způsobem probíhají v současné době v jednom velkém univerzitním, v jednom malém specializovaném vysokoškolském a v jenom komerčním nakladatelství akvizice, redakce, recenzní řízení a jak je sestavován jejich ediční plán.

V případě vysokoškolských nakladatelství jsem se soustředila zejména na jejich odlišnosti od komerčních nakladatelství a v rámci svého výzkumu jsem si vybrala univerzitní nakladatelství MuniPress Masarykovy univerzity v Brně a vydavatelství Vysoké školy chemicko-technologické (VŠCHT) v Praze. Pro srovnání jsem jako zástupce komerčního nakladatelství vybrala nakladatelství Vyšehrad.

Nakladatelství MuniPress jsem zvolila, jelikož mne zaujalo svým edičním katalogem a rovněž uživatelsky přívětivými webovými stránkami a propagací, kterou nakladatelství prezentuje svou práci. Zároveň patří mezi největší nakladatele posledních let. „Z 24 největších českých nakladatelských subjektů (dle počtu vydávaných titulů) patří 11 vysokým školám či státu. Počet nakladatelství, která vydala více než 100 titulů, se ve srovnání s rokem 2014 snížil z 31 na 24. Produkci omezila většina univerzitních nakladatelství, naopak podstatný nárůst zaznamenaly dva největší vydavatelské podniky: Albatros Media a Euromedia Group.“ (Fraus et al., 2016, s. 13) Na přednášce *Jak publikovat vědu* (Mizerová et al., 2017), která se konala v rámci veletrhu Svět knihy,

uvedla dr. Mizerová, že MuniPress vydává knihy pro potřeby Masarykovy univerzity, pro její jednotlivé fakulty, katedry i ústavy. Nakladatelství zastřešuje celou univerzitu, navíc má vlastní akvizici, 6–10 výběrových titulů, které „vycházejí mimo fakulty“.

Vydavatelství VŠCHT jsem zvolila z toho důvodu, že jde o specializované vydavatelství chemické literatury a je jediným svého druhu na našem území. Vydavatelství VŠCHT je „největším producentem prochemicky orientované odborné a vědecké literatury v Čechách a na Slovensku.“ (Jirát et al., 2012, s. 973) Dalším důvodem mého zájmu o toto vydavatelství byla jeho progresivnost. V článku *Měníme koncepci informační podpory* od J. Jiráta, E. Dibuzové a L. Jandové (Jirát et al., 2012) je představeno nové Centrum informačních služeb (CIS), které vzniklo v roce 2012 sloučením vydavatelství a ústřední knihovny VŠCHT. V případě tohoto vydavatelství tedy došlo ke sloučení s knihovnou a informačními pracovišti školy, což umožnilo koordinovat všechny tyto navzájem se doplňující činnosti a např. i kooperovat v technologických aplikacích.

Nakladatelství Vyšehrad jsem vybrala jako zástupce komerčního nakladatelství, protože je nejstarším fungujícím nakladatelstvím v České republice a zaměřuje se mimo jiné i na vydávání odborné literatury a odborných publikací z oborů historie a literatury faktu a filosofie a teologie. Jedni z mnoha autorů, jejichž publikace nakladatelství vydává, jsou prof. PhDr. Jan Sokol, CSc., Ph.D., který je zakladatelem a prvním děkanem Fakulty humanitních studií Univerzity Karlovy a prof. Mgr. Martin Putna, Dr., který je profesorem na této fakultě. Jakožto pro studentku Fakulty humanitních studií UK byla i tato skutečnost důvodem, proč jsem vybrala právě nakladatelství Vyšehrad.

1 Knižní trh v České republice

Pokud se chceme zabývat současným knižním trhem na našem území, je možné začít rokem 1989. Tento rok přinesl změny, které postihly politickou, společenskou i kulturní sféru a ovlivnily tak mimo jiné i vývoj knižního trhu. Jak uvádí Z. Šimeček a J. Trávníček v publikaci *Knihy kupovati: dějiny knižního trhu v českých zemích* (Šimeček a Trávníček, 2014) bylo zásadní změnou, která nastala, zrušení cenzury, přesněji řečeno, okamžik, kdy už nebylo možné politicky řídit to, co se smí a co nesmí publikovat. Literatura se stala svobodnou. V prosinci roku 1989 byla založena Obec spisovatelů, na jejímž prvním sněmu bylo zrušeno do té doby fungující dělení publikovaných děl na exilové, samizdat a oficiálně vydávané. O dva roky později došlo k přijetí zákona o neperiodických publikacích, ve kterém byly specifikovány náležitosti těchto publikací a povinnosti, které musí nakladatelství splňovat.

Dále se dle citované publikace vývoj po roce 1989 dělí do tří fází: fáze liberalizační (1989–první polovina 1990), fáze transformační (1990–1991) a fáze stabilizační (1992–současnost). V první fázi došlo k uvolnění trhu, jeho rozšíření, a vzniku nových nakladatelství. Na český trh se dostávají knihy, které byly vydány v exilových nakladatelstvích a knihy od autorů, které do té doby nesměly být oficiální cestou publikovány. Rovněž se zkrátila doba vydavatelského procesu.

Nově nabitá volnost s sebou však nese i svá negativa. Knižní trh začal být přesycený a nebylo možné vést evidenci rozpracovaných a vydávaných titulů ministerstva kultury.

V transformační fázi se vyjevuje rozpor mezi novou a starou dobou. Vedle stále fungujícího národního podniku *Knihy* vznikají noví soukromí knihkupci, kteří jsou pružnější, co se týče procesu práce s knihou, a nejsou svázáni pravidly předchozího režimu. Veliký zájem ze strany čtenářů zapříčinil, že nebyla tolik věnována pozornost kvalitě, avšak i přes to mohli nakladatelé dosahovat vysokých zisků.

Znakem poslední fáze, která trvá dodnes, je plné nasycení trhu. Knižní náklady se snižují z tisíců na stovky, mnoho produkce zůstalo neprodané. Místo rychlého zisku je snaha utvářet dlouhodobější nakladatelské plány. Ministerstvo kultury a další orgány rozvíjejí systém podpor vydávání nekomerčních titulů, který je na jedné straně vítán a na druhé kritizován, jelikož jsou dotovány jen určité tituly a jen po dobu jednoho roku. V této fázi zanikají mnohá (především kamenná) nakladatelství, jelikož se nedokázala přizpůsobit změnám, které nastaly, a přizpůsobit jim ediční plány a množství produkce. I přes nasycení trhu dochází k nárůstu nových nakladatelů a titulů. Profil čtenáře rovněž prošel změnou, lidé si začali být vědomi toho, že knihu nemusí koupit hned, jelikož vychází ve velkých

nákladech. Mezi léty 1992–1994 tedy začali knihkupci přicházet na trh s různými akcemi, slevami a bonusy, za účelem nalákat čtenáře ke koupi nabízených knih. V současnosti je knižní trh plně transformován. Na rozdíl od stavu před rokem 1989 je nyní pružnější, otevřenější a schopný uspokojit i náročného čtenáře a lze na něm dobře pozorovat vliv globalizace; co je trendy v jiných zemích, je většinou v kurzu i na našich knižních trzích (nyní je toto vzájemné propojení se zahraničím mnohem znatelnější), jako například upířská sága *Twilight*, či *Harry Potter*.

1.1 Struktura a stav knižního trhu

V roce 2016 došlo v rámci českého knižního trhu k silnému propadu v počtu vydaných titulů. Dochází ke snížení především produkce učebnic, zejména těch vysokoškolských. Ty představují 3,3 % vydaných titulů v roce 2016, učebnice pro základní a střední školy tvoří rovněž 3,3 %. Naopak v žánru dětských knih (12,1 % vydaných titulů za rok 2016), beletrie a ostatních všeobecných knih (45,1 %) došlo k nárůstu produkce. V rámci tematického zaměření je produkce knižního trhu v České republice rozdělena následovně: všeobecné knihy a beletrie 45,1 %, společenské vědy a umění 24, 8 %, ekonomie, právo a politika 14 %, technické vědy a zemědělství 6 % a přírodní vědy 10 %.

Dle *Zprávy o českém knižním trhu za 2016/2017* (Fraus et al., 2017), která k určení statistiky využívá data České národní bibliografie, vyplývá, že v roce 2016 došlo k poklesu vydaných titulů z 16 600 za rok 2015 na zhruba 15 500 za rok 2016. Jde o nejnižší produkci od roku 2005, kdy bylo vydáno 15 513 titulů. Nejvyššího počtu vydaných titulů (v časovém horizontu od roku 2005) bylo dosaženo v roce 2008 s počtem 18 326, poté se produkce ustálila zhruba kolem 17 000 titulů. V roce 2015 došlo k poklesu o 250 titulů a tato klesající tendence se udržela i do roku 2016.

Za rok 2016 došlo na českém knižním trhu k nárůstu produkce beletrie a všeobecných knih, z 42 % za rok 2015 na 45,1 % v roce 2016. Naopak v ostatních tematických oblastech, jimiž jsou společenské vědy a umění, technické vědy a zemědělství a přírodní vědy, došlo k mírnému poklesu. Největší pokles nastal v oboru přírodních věd (z 11,7 % na 10 %). S tím souvisí i pokles produkce učebnic, a to jak učebnic pro základní a střední školy, tak i vysokoškolských. Snižování produkce vysokoškolských učebnic trvá již od roku 2011, kdy bylo vydáno 1596 titulů, v roce 2016 už jen 593. Oproti roku 2015 došlo k 1,6% snížení (ze 4,9 % za rok 2015 na 3,3 % za rok 2016).

Na prvních místech, dle obratu i ve srovnání největších nakladatelů s produkcí nad 100 titulů, se v roce 2016, stejně jako v předchozích letech, umístily nakladatelské skupiny

Albatros Media a Euromedia Group. Počet nakladatelů s produkcí více než 100 titulů klesl oproti roku 2015 z 24 na 21. Vzhledem k roku 2014 je pokles ještě znatelnější, v té době bylo takto velkých nakladatelství 31. K poklesu vydaných titulů došlo především ze strany univerzitních nakladatelství. V roce 2014 patřilo z celkového počtu 31 největších nakladatelů v České republice 10 vysokým školám, v roce 2016 tento počet klesl na 5 vysokoškolských nakladatelství. Ve srovnání s rokem 2015 omezilo svou produkci pouze 1 nakladatelství (Vydavatelství Mendelovy univerzity v Brně). Za zmínku jistě stojí, že ve srovnání dle obrátu se mezi 8 největšími nakladatelstvími (s ročním obrátem nad 50 milionů Kč) umístila dvě, která se zaměřují na vydávání učebnic pro základní a střední školy. Jsou jimi nakladatelství Fraus a Nová škola. Ve Zprávě o českém knižním trhu 2015/2016 bylo rovněž publikováno srovnání podle charakteru vlastníků, vysoké školy tvořily v roce 2015 2,1 % trhu s celkovou produkcí 13,1 %. Oproti roku 2013 a 2014 došlo ke zvýšení počtu vysokoškolských nakladatelů o 0,2 %, avšak k poklesu jejich produkce o 2,3 % vůči roku 2013 (1,3 % vůči roku 2014).

Ze zpráv o knižním trhu lze také zjistit statistiky týkající se elektronických knih, jejichž popularita v dnešní době díky rozvoji nových technologií a čtecích zařízení roste. Jejich prodej každým rokem roste, v roce 2015 tvořila hodnota prodeje zhruba 106 milionů Kč, v roce 2016 vzrostla na 118 milionů Kč, čímž tvoří 1,5 % podíl na celkovém obrátu knižního trhu. Elektronické publikace zahrnuje do svých portfolií většina českých nakladatelů, přičemž ke konci roku již bylo v tomto formátu dostupných 16 500 titulů.

1.2 Knižní veletrhy

Samotnou kapitolu tvoří ve zprávách Svazu českých knihkupců a nakladatelů, avšak i v samotných životech nakladatelství a čtenářů, Knižní veletrhy. Ty hrají velice významnou roli v prezentaci jednotlivých nakladatelství a v propagaci jimi vydávaných titulů a knižních novinek. Díky nim může čtenář objevit dosud neznámá nakladatelství a rozšířit si obzory v zahraniční literatuře. Součástí knižních veletrhů jsou i různé konference, semináře, autorská čtení a autogramiády. Tyto doprovodné programy slouží jak čtenářům, tak i samotným autorům či nakladatelstvím, která tím mohou zvýšit zájem o svou produkci. V České republice jsou nejznámější Svět knihy Praha a Podzimní knižní veletrh, který se koná v Havlíčkově Brodě. Svět knihy Praha je mezinárodním veletrhem a zároveň literárním festivalem. V letošním roce se bude konat již jeho 24. ročník s tématem *Komiks a převratné 20. století* a čestným hostem bude Izrael.

Následující údaje lze vyčíst jak ze *Zprávy o českém knižním trhu 2016/2017* (Fraus et al., 2017), tak i na webové stránce veletrhu (Auer et al., 2018). V roce 2017 se veletrhu zúčastnilo 396 vystavovatelů a 44 000 návštěvníků. Počet vystavovatelů se pohybuje každoročně zhruba kolem 300–400, počet návštěvníků má však od roku 2013 (36 000) stoupající tendenci. V letech 2014 a 2015 přišlo na tuto akci 38 000 návštěvníků, v roce 2016 jich už bylo 42 000 a v loňském roce jejich počet vzrostl na 44 000. Na svých stránkách rovněž uvádí, že novinkou letošního roku je konání Světa knihy dvakrát během roku. V květnu se akce bude konat tradičně na Výstavišti v Praze a v září zamíří do kreativní zóny DEPO2015 v Plzni.

Podzimní knižní veletrh v Havlíčkově Brodě je co do počtu návštěvníků a vystavovatelů menší než Svět knihy, jak lze vyčíst ze *Zpráv o českém knižním trhu 2016/2017*. (Fraus et al., 2017) Počet vystavovatelů má v posledních 3 letech stoupající tendenci, v roce 2017 se ho zúčastnilo 179 vystavovatelů. Počet návštěvníků se od roku 2014 rovněž zvyšuje a v loňském roce již dosáhl počtu 17 000.

Tématem letošního 28. ročníku je Století samoty a má být připomínkou výročí rozpadu Rakouska-Uherska. Stejně jako na Svět knihy i sem přijíždějí zahraniční autoři a veletrh je doprovázen různými akcemi, jako je například v letošním roce přednáška Martina Hilského.

Mezi významné evropské knižní veletrhy patří Frankfurtský knižní veletrh, Londýnský knižní veletrh, Knižní veletrh v Bologni a Lipský knižní veletrh. Poslední zmíněný je pro nás v současnosti velice významný, protože v roce 2019 bude Česká republika jeho hlavním hostem, což uvádí ve svém článku *Lipský knižní veletrh 2018* Jan Lukavec. (Lukavec, 2018) Prezentací naší země byla ministerstvem kultury pověřena Moravská zemská knihovna, pod kterou spadá i České literární centrum, založené v roce 2017 s cílem propagovat českou literaturu doma i v zahraničí.

1.3 Vysokoškolská nakladatelství

Nedílnou součástí struktury knižního trhu jsou v České republice vysokoškolská nakladatelství. Budeme se zabývat jejich charakteristikou a také specifiky a odlišnostmi od komerčních nakladatelství. Vysokoškolské nakladatelství funguje jako kterékoliv jiné nakladatelství a není pouze „tiskárnou novin“. Probíhá zde akvizice titulů, redakční práce, editování, typografické a grafické úpravy, někde je součástí nakladatelství i tiskárna a vazárna, někde i vlastní distribuce (např. Vydavatelství Univerzity Palackého v Olomouci). Od komerčních vydavatelství se liší hlavně tím, že přináležejí k určité vzdělávací instituci,

kteřá má často ve svém základním statutu i ediční a vydavatelskou činnost. Například Statut Univerzity Karlovy uvádí v čl. 2 (odstavec 4) „Poslání a činnost univerzity“, že „...univerzita dále poskytuje zejména zázemí pro bádání, vzdělávání a univerzitní společenský život, včetně knihovnických a jiných informačních služeb, a vykonává nakladatelskou i vydavatelskou činnost.“ (Nigrin a Zima, 2016, s. 2) Ta je realizována na různých školách odlišně, záleží na mnoha aspektech; na uspořádání, vnitřní organizaci, statutu a vnitřních předpisech školy.

Dle Mariky Schipper (2010) by se vysokoškolské nakladatelství dalo označit za „prodlouženou ruku vysoké školy“ (či jiné vzdělávací instituce), jeho pomocí lze šířit informace a výsledky vědeckého bádání, které zde byly získány. Hraje klíčovou roli v komunikaci s širším publikem a hlavně s vědeckou komunitou.

U publikovaných vědeckých prací je nejdůležitější jejich kvalitní obsah. K jeho posouzení jsou nakladatelstvím a prostřednictvím redakčních rad oslovováni lektori-recenzenti (zejména z jiných odborných pracovišť), jejichž doporučením k úpravám rukopisu je většinou autor nucen ve výsledném rukopisu přihlédnout. Stejný proces, recenzní řízení (tzv. peer review), probíhá i při výběru článků k publikování ve vědeckých časopisech.

Dále autorka uvádí (Schipper, 2010), že možnost diskuse o odborných problémech a dostatečné badatelské zázemí na vysokých školách je hlavní devizou univerzitního publikování: jsou vydávány odborné texty určené i pro malou skupinu čtenářů, o které nemají zájem komerční vydavatelé, a zároveň dochází k šíření vědeckých výsledků uvnitř i za hranicemi dané univerzity. Vysokoškolská nakladatelství samozřejmě také zohledňují potenciál dané publikace na knižním trhu, je to však vedlejší v porovnání ke kvalitě obsahu.

1. 3. 1 Asociace evropských vysokoškolských nakladatelů

Vysokoškolská nakladatelství z některých evropských zemí, např. Francie, Německo či Itálie, vytvořila společnou platformu, Asociaci evropských vysokoškolských nakladatelů (AEUP).

Marika Schipper (2010) považuje důležitost Asociace Evropských vysokoškolských nakladatelů (AEUP) v tom, že propojuje jednotlivá univerzitní nakladatelství s cílem pomoci definovat koncept univerzitních nakladatelství v digitální době a zároveň sdílet inovační nápady. Nabízí možnost společné propagace edičních plánů, společné stánky na

mezinárodních knižních veletrzích či společná konsorcia za účelem prodeje a distribuce knih.

Následující informace jsem získala z prostudování *Vnitřních předpisů* Asociace Evropských vysokoškolských nakladatelů (AEUP Bylaws, 2010). Toto sdružení bylo založeno v roce 2010 několika univerzitami, které cítily potřebu spolupráce ve formulování a dosažení společných cílů, ve snaze být silnější jak vůči svým zřizovatelům, tak odolnější vůči okolním komerčním tlakům. Členská vydavatelství se mohou lépe poznat a sdílet spolu informace a osvědčené postupy, které se týkají vydavatelského procesu. Zároveň spolu mohou spolupracovat a zvýšit svou viditelnost v evropském měřítku. Víc než kdy jindy potřebují univerzitní nakladatelství spolupracovat se svými mateřskými institucemi, aby podtrhly a potvrdily svou důležitou roli v procesu šíření vědeckých poznatků.

Cílem AEUP je vytvořit a podporovat vztahy mezi univerzitními vydavatelstvími v Evropě pomocí kooperace. Zlepšit možnosti komunikace mezi členskými nakladatelstvími, zlepšit jejich postavení na trhu a chránit a podporovat šíření informací a přínos vysokoškolských nakladatelství v současných ekonomických podmínkách.

Členem se může stát jakákoliv vydavatelská organizace, u které je možné dokázat její spojitost s univerzitou, výzkumným ústavem nebo vzdělávací institucí, a u jejichž publikací probíhá recenzní řízení. Pokud je splněna výše zmíněná podmínka, stačí, aby vydavatel podal žádost o členství a vyčkal na její schválení Radou. Ta je nejvyšším řídicím orgánem a skládá se z 6 až 10 členů (z řad plnohodnotných členů) zvolených na tři roky. Po uplynutí této doby mohou být znovuzvoleni.

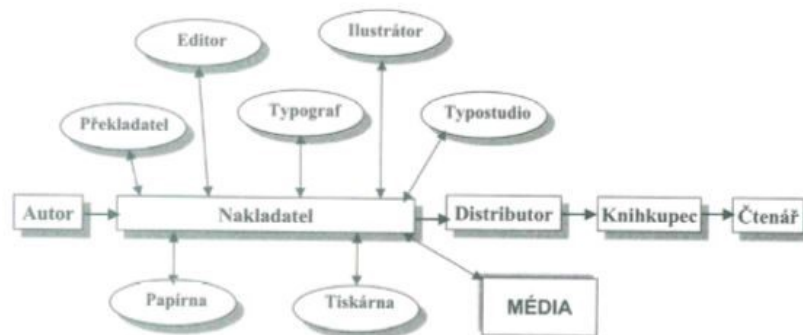
Existují tři druhy členství. Prvním jsou tzv. patroni (patron members), tedy organizace, které poskytují asociaci finanční podporu. Mezi členy nazývané full members (plnohodnotné členství) patří univerzitní vydavatelství, výzkumné ústavy a vzdělávací instituce, u jejichž publikací probíhá recenzní řízení, a dále ti, kteří jsou schváleni Radou a platí roční příspěvek. Posledním typem jsou přidružení členové (associate members) a jedná se o vydavatelství, která s univerzitami, výzkumnými ústavami a vzdělávacími institucemi pouze spolupracují.

Současnými plnohodnotnými členy jsou nakladatelství z Holandska, Rakouska, Itálie, Maďarska, Francie, Německa, Belgie, Velké Británie, Rumunska, Švédska, Estonska, Finska, Arménie a České republiky. Zástupcem z naší země je nakladatelství Masarykovy univerzity MuniPress.

2. Vydavatelský proces

Inspirací a hlavními zdroji informací pro tuto kapitolu byly přednášky dr. Marie Kratochvílové *Základy redakční práce* na Fakultě humanitních studií a publikace Vladimíra Pistoria *Jak se dělá kniha*. (Pistorius, 2003)

Vydavatelský proces, který probíhá uvnitř nakladatelství, je společný jak pro komerční, tak i pro vysokoškolská nakladatelství. Autor, nakladatel, knihkupec a čtenář jsou základními subjekty, které utvářejí cestu knihy. Práce nakladatele je však dále rozvětvena, jelikož on je ten, kdo knihu z rukopisu vytváří a vyjednává její prodeje. Základní zjednodušený nástin čtyř hlavních aktérů je tedy ve skutečnosti rozšířen o práci, která musí proběhnout u nakladatele.

Obr.1: Skutečná cesta knihy od autora ke čtenáři. Převzato z: V. Pistorius *Jak se dělá kniha*.

Mezi základní činnosti nakladatele patří akvizice rukopisů, autorskopravní agenda, redakční příprava, výroba knihy, marketingová příprava a propagace titulů a následný prodej. Akvizicí rukopisů se rozumí fakt, že nakladatelství samo iniciuje vyhledávání nových titulů a autorů nejen domácích, ale i zahraničních. Nakladatel se dále postará o kompletní autorskopravní ošetření, které ale nespočívá v pouhém uzavření licenční smlouvy s autorem. Tyto smlouvy musejí být uzavřeny (před vydáním knihy) se všemi, kdo se podílejí na vzniku knihy a jejichž práce je rovněž pod ochranou autorského zákona. Jde tedy také například o práci typografického studia, překladatele, ilustrátora, ale i autora doslovu. U zahraničních děl je tato práce obzvláště obtížná, což může způsobit prodlevu několik měsíců (až let) než se titul dostane na náš trh.

Nakladatelská práce nekončí s výrobou knihy, ale pokračuje i po jejím vydání. Před jejím vydáním probíhá propagace (zveřejněním v edičním katalogu, rozhovorem s autorem, v dnešní době narůstá popularita i knižních trailerů) a příprava marketingového plánu, který bude následovat i po jejím uvedení na trh (autogramiáda, křest). S reklamou a

propagací titulu rovněž souvisí jeho prodej. Nakladatelství obstarává distributora a vyhodnocuje odbytové kanály titulů, a zároveň s tím se stará o skladování neprodaných zásob.

2.1 Redakční práce

Kolem vzniku knihy je mnoho práce a jednotlivé kroky procesu její výroby na sebe navazují, a proto je v nakladatelstvích velice důležitá organizace jednotlivých činností. K té napomáhají schůzky výrobní rady a využívání základního informačního systému. Ten slouží jako zdroj všech informací o jednotlivých titulech pro všechny pracovníky daného nakladatelství. Každý má tedy přehled o nových titulech, postupu redaktorské práce a základních informacích, jako jsou formát, rozsah, edice, plánovaný náklad, atd. Zároveň jsou v systému zaneseny i uzavřené smlouvy, prodeje a vyplacené honoráře. V jednotlivých nakladatelstvích se může struktura informačního systému lišit.

Pokud redaktor, či jiný zaměstnanec nakladatelství, nalezne vhodný titul k publikování, zapíše ho do informační databáze a přihlásí ho do schvalovacího řízení, které probíhá na ediční radě. Na tom se dle přibližných kalkulací titul buď přijme, či nikoliv. V případě přijetí následuje práce redaktora zahájením jednání o uzavření licenčních smluv (s autorem, překladatelem) a smluv o díle. Po sjednání smluv pokračuje samotná práce na rukopisu, spolupráce s autorem a korektury.

Souběžně s tím pracuje výtvarný redaktor, kterému se do rukou dostává již kompletní rukopis obsahující celý text i s předmluvou, doslovem a dodatkový materiál v podobě ilustrací, tiráže, textů na obálku, atd.

Vše, co musí obsahovat a v jaké má být rukopis finální podobě, uvádí většina nakladatelství v pokynech pro autory, které lze většinou nalézt na jejich webových stránkách. Výtvarný redaktor vybere typografa, jehož návrh obálky a grafické úpravy knihy je posléze schvalován na výrobní radě a následně předán technickému redaktorovi či grafickému studiu ke zpracování. K práci grafického studia patří i provedení zlomu neboli sazby. U tohoto procesu je především důležité dodržování stránkového a řádkového rejstříku. Sazba na stránkový rejstřík znamená dodržování stejného zrcadla sazby na všech stranách, tedy v rozmístění textu jsou sudé strany zrcadlem těch lichých. Sazbou na řádkový rejstřík se myslí stejné usazení jednotlivých řádků na různých stranách. Dále dochází při zlomu například k vložení ilustrací, úpravě záhlaví a fontu a k hlídání správného rozdělení slov na konci řádku. Po dokončení typografické práce je zlomený rukopis vrácen redaktorovi, který provede stránkovou korekturu, při které se kontroluje

dělení, rozmístění na stránky, úplnost textu, správnost sazby a odstraňují se typografické nedostatky. Případné korektury jsou označeny (může být předem dohodnuto, že autor textu provede svou autorskou korekturu, kterou posléze redaktor zahrne spolu se svou do jednoho paré, které odevzdává sazeči) a text se vrací na finální úpravy zpět grafickému studiu, sazeči či technickému redaktorovi, avšak to pouze v případě, že on je tím, kdo provedl sazbu.

Před vydáním publikace ji nakladatel, respektive jím určený pracovník, přidělí třináctimístné číslo ISBN (International Standard Book Number) a ohlásí pomocí ohlašovacího lístku Národní agentuře ISBN v České republice. ISBN je v České republice zavedeno od roku 1989 a není povinné ho využívat. Na stránkách České Národní knihovny je k dispozici popis (Mezinárodní registrační systémy, 2017) a způsoby použití těchto identifikačních čísel (Praktické použití čísel ISBN, 2012). Pokud se však vydavatel přihlásí do systému ISBN, vzniká mu povinnost toto číslo ve všech svých neperiodických publikacích uvádět. Jeho využívání je vydavateli doporučováno, jelikož tím zajistí, že bude kniha snáze dohledatelná, katalogizována v České národní bibliografii, jeho pomocí lze provádět kontrolu skladů, sledovat data o prodeji a další.

ISBN je vydavatelem přidělováno průběžně v aritmetické posloupnosti dle identifikátorů titulů (vydavatel získává k dispozici od Národní agentury ISBN v ČR blok ISBN čísel) a musí si vést jejich evidenci. Samozřejmě se může stát, že dojde k pochybení v uděleném čísle ISBN. V tomto případě Národní agentura ISBN v České republice sdělí chybu vydavateli a ten je povinen ji opravit.

Jakmile je rukopis celkově zpracován, redaktor ho předloží nakladateli či šéfredaktorovi k udělení imprimatur (písemného svolení k tisku). Ještě před započatím práce s rukopisem jsou redaktorovi a grafikovi sděleny termíny, dokdy musejí mít svou práci hotovou. Kromě těchto termínů stanovuje výrobní rada předem i náklad a doporučenou cenu knihy.

2.1.1 Redaktor

Práce v nakladatelství je rozdělena mezi jednotlivé specializované zaměstnance. Jedním z velice důležitých pracovníků je redaktor, který vnáší nové nápady a projekty, vyhledává autory a iniciuje tvorbu nových titulů. Tím jeho práce začíná a dále pokračuje redakční přípravou jednotlivých rukopisů. Od redaktora se tedy očekává ovládání veškerých organizačních, administrativních a redakčních prací a zároveň specializace na konkrétní obor, jakým je například historie, umění, jazykověda a podobně. V případě

beletrie se musí orientovat v literatuře místa jejího vzniku a v případě překladu brát zřetel na vhodnost českého výrazu a to nejen po stránce věcné, ale i pocitové. Zkušená nakladatelská redaktorka Dagmar Magincová se ve své *Průručce nakladatelského redaktora* (Magincová, 2008) zabývá i konkrétními příklady redakční práce, například práci redaktora s překladem. Doslovným překladem může dojít k vytracení hlubší myšlenky díla. Jelikož je redaktor tím, kdo většinou přináší do „domu“ nové tituly, je také důležité, aby se orientoval na knižním trhu, přesněji řečeno v segmentu trhu, na který se specializuje, a zároveň uvažoval o vhodnosti zařazení titulů do edičního plánu nakladatelství.

V České republice je na rozdíl od USA a západní Evropy zvykem, že redaktor prochází všechny korektury a pokud jde o překlad, spolupracuje s překladatelem. Dle Pistoria (2003) by bylo nejlepší variantou provést kompromis, tedy redaktor by měl vytvářet redakční profil nakladatelství a přinášet nové tituly, starat se o uzavírání licenčních smluv a u významnějších rukopisů spolupracovat s autory či překladateli. Na praktické uzavření smluv a pročitání stránkových korektur by měli redaktori využívat své asistenty. Důležité však je uvědomit si fakt, že redaktor není odpovědný jen za samotný text publikace, jak si mnozí mohou myslet, ale i za autorskopravní agendu, správnost náležitostí knihy (korektury, údaje na obálce a v tiráži) a za doprovodné texty, které jsou využity na přebalu, či materiály sloužící k marketingu a propagaci knihy.

Jak již bylo výše zmíněno, redaktor musí vyhledávat tituly, které budou koncepčně zapadat do edičního plánu nakladatelství neboli do edic. Ty utvářejí profil daného nakladatelství a plní dvě hlavní funkce – signalizační funkci ke čtenářům a stabilizační funkci do redakce. Na knihy vydávané v jedné edici je většinou využívána stejná výtvarná podoba, což čtenáři umožňuje orientaci v nově vydaných knihách a zároveň vytvoření si představy o žánru knihy. Pokud si přečteme knihu a zalíbí se nám, a poté narazíme v knihkupectví na jinou publikaci, ale se stejným vizuálním zpracováním, zakoupíme ji, jelikož budeme vědět, že patří do stejné edice a mohla by se nám tudíž také líbit. U čtenáře může také nastat sběratelský efekt, čili touha vlastnit celou řadu dané edice. Na druhou stranu se však může stát, že edice úspěšná nebude a to například v případech, kdy nelze rozeznat zařazení do ediční řady díky selhání signalizační funkce. Stabilizační funkci plní edice tím, že definuje profilové zaměření, díky tomu lze snadněji nalézt nové tituly, jelikož redaktor bude mít daný směr, kde a jakou publikaci hledat.

Jako příklad velice známé a populární edice lze uvést edici AAA nakladatelství Argo, která vychází již od roku 1994 a publikuje beletrii anglicky píšících autorů a autorek.

Na publikacích je na první pohled vidět, že patří do jedné řady a to právě díky shodnému vizuálnímu zpracování. (Edice anglo-amerických spisovatelů, 2009) Jako další dobrý příklad lze uvést ediční řady nakladatelství Oikoymenh, které si čtenář dle jejich vizuální podoby opět snadno zařadí.

2.1.2 Recenzní řízení

U odborného textu, který chce nakladatelství vydat, je nutné, aby před jeho zpracováním došlo k procesu odborného posouzení odborné kvality. Tímto procesem označujeme recenzní řízení. Kolem něj se objevuje mnoho kritiky a to jmenovitě: zda je recenzní řízení prováděno správně, jestli je spolehlivé a spravedlivé a hlavně, jak se dá prokázat, že doopravdy funguje. I přes tyto připomínky se tento postup posouzení vědecké kvality stále využívá a je většinově uznáván. Dle Ware (2008) je většinově (93 %) na recenzní řízení nahlíženo jako na potřebné, pomáhá vědecké komunikaci (85 %), a napomáhá kontrole ve vědeckém publikování (83 %). Samotní výzkumníci hodnotí recenzní řízení pozitivně, jelikož jim napomáhá vylepšit kvalitu publikovaného textu, 89 % autorů uvedlo, že díky vzhledu recenzenta došlo k vylepšení jejich práce, a to jak z hlediska jazykového, tak i co se týče upozornění na odborné chyby.

Podle zdroje *Recenzní řízení* (2015) a webových stránek Rady pro výzkum vývoj a inovace (Postup přípravy seznamu periodik, 2008) je před předáním k recenznímu řízení vědecká práce posouzena redakční radou, která rozhodne o jejím přijetí či odmítnutí. K odmítnutí textu dochází většinou v případě nedodržení formálního zpracování (rozsah práce či neuvedení povinných údajů), plagiátorství, či v případě odborných časopisů nemusí text spadat do zaměření vydavatelství. Odmítnutý text je vrácen autorovi, přijatý text je postoupen dvěma (může být i více) recenzentům, které oslovuje přímo nakladatelství. U neperiodických publikací probíhá recenzní řízení hned po přijetí rukopisu ediční radou, tedy před zpracováním rukopisu redakcí.

Vysoké školy, přesněji řečeno jejich nakladatelství, mají při hledání vhodných recenzentů (dle zaměření) výhodu akademického zázemí. Recenzent však musí být z jiného pracoviště než autor práce či spoluautor, rovněž nesmí být zaměstnancem nakladatele a pokud se na recenzním řízení podílí více recenzentů, musí být každý z jiného působiště. U časopisů probíhá většinou řízení v oboustranné anonymitě (tzv. double-blind peer review), u odborných knih je anonymita využívána pouze na žádost autora, či pokud je to nezbytně nutné. Jméno recenzenta je nakonec, i přes původní anonymitu, uvedeno

v tištěné publikaci. Zde je nutné uvést, že detaily recenzního řízení, jako je například anonymita autora a recenzenta, se v jednotlivých nakladatelstvích liší.

Hlavním cílem recenzentů má být především posouzení odborné kvality textu či nalezení případných nedostatků. U odborných neperiodických publikací vystupuje spíše jako pomocník, „první čtenář“ autora. Také proto se pro něj užívá spíš označení lektor, aby se odlišil od recenzenta, který posuzuje knihu po jejím vydání.

Po přečtení odborného rukopisu odevzdávají recenzenti svůj posudek, jehož podoba je opět stanovena jednotlivými nakladatelstvími. Někde je využíván formulář recenzního posudku, jinde odevzdávají recenzenti volně psanou recenzi. V závěru by měli uvést výsledné zhodnocení, zda text doporučují k publikaci, doporučují k vydání po přepracování nebo text k vydání vůbec nedoporučují. V případě článků je výsledek recenzního řízení oznámen autorovi prostřednictvím redakce. Na připomínky může reagovat, nejčastěji prostřednictvím dopisu redaktorovi, šéfredaktorovi. Po případném přepracování textu může dojít k opětovnému recenznímu řízení a následně, kdy budou všechny strany spokojeny s výsledkem, může být vědecká práce publikována.) V případě odborných knih někdy autor podepisuje při odevzdávání rukopisu do nakladatelství prohlášení o akceptování připomínek recenzenta.

2.2 Polygrafie, marketing, prodej

Proces výroby publikace v nakladatelství pokračuje předáním podkladů k výrobě publikace do tiskárny. V publikaci *Jak se dělá kniha* (Pistorius, 2003) autor popisuje, že po ukončení (ale většinou už během) práce na publikaci v redakci vybere výrobní referent nebo technický redaktor tiskárnu (většinou je na tiskárnu vypsáno výběrové řízení) a s ní je sjednána cena a termín vyhotovení.

Než dojde k vyhotovení knih tiskárnou, musí vedoucí odbytu zajistit uskladnění knih, či jejich odběr přímo z tiskárny distributory. Po samotném vydání je nejdůležitější práce propagačního pracovníka a pracoviště odbytu. Jak již bylo zmíněno výše, propagace titulu probíhá ještě před samotným vydáním a pokračuje i po uvedení na trh. Správný marketing by měl především zajistit, že veřejnost o dané knize ví. Propagační pracovník domlouvá propagaci v novinách a časopisech, připravuje tištěné ediční katalogy a zajišťuje konání akcí, jako jsou autogramiády a křest. Zároveň sleduje recenze, které jsou na vydané tituly napsány. Pracoviště odbytu se stará o distribuční síť a zároveň má na starost rozesílání povinných výtisků.

Jakmile je kniha vydána, musí nakladatel do 30 dnů ode dne vydání rozeslat 5 povinných výtisků knihovnám dle zákona o neperiodických publikacích č. 37/1995, § 3. Jmenovitě je nutné odevzdat dva výtisky Národní knihovně České republiky a po jednom výtisku Moravské zemské knihovně v Brně, Státní vědecké knihovně v Olomouci a dle sídla vydavatele jeden výtisk místně příslušné státní vědecké knihovně. (Zákon č. 37/1995, 2012) Seznam těchto regionálních knihoven je uveden ve vyhlášce č. 252/1995 Ministerstva kultury. (Vyhláška č. 252/1995, 2012) Zákon o neperiodických publikacích dále ukládá v §4 nakladateli povinnost nabídnout po jednom výtisku ke koupi knihovnám, které jsou určeny vyhláškou Ministerstva kultury. (Zákon č. 37/1995, 2012)

3 Hodnocení vědy v České republice

Instituce zabývající se na našem území výzkumem, vývojem a inovacemi (VaVaI) jsou státem dotovány a publikují své výsledky, které jsou zpětně podle závazného klíče hodnoceny určitým počtem bodů. Zjednodušeně řečeno, za tyto body jsou pak dané instituce přidělovány finanční prostředky na vědu a výzkum v dalším období (tzv. kafemlýnek). Zveřejnění vědeckých výzkumů a objevů slouží nejen k potvrzení, že dotování vědy nese své výsledky, ale zároveň slouží k rozvoji v dané oblasti a šíření informací mezi další vědce a také veřejnost. Pomocí počtu přidělených bodů by měla být zhodnocena celková produktivita dané instituce. Takto změřená produktivita jednotlivých institucí VaVaI posléze slouží k určení, kolik veřejných prostředků dostane ta která instituce k dispozici na další výzkumy.

Podle Václava Hořejšího (2016) by cílem tohoto systému mělo být rozpoznat kvalitní cenné vědecké poznatky od těch bezcenných. „Místo toho však nastala situace ‚honu za body‘ a na akademiky začal být vyvíjen tlak pod heslem: ‚publikuj, nebo zhyň‘,“ říká Petr Knecht. (2014, s. 3) Dalším negativem tohoto stylu hodnocení vědy bylo, že se začala kvalita nahrazovat kvantitou. Ve svém principu bodové hodnocení podporuje kvalitní výsledky, přičemž počet udělených bodů se stanovuje na základě „kvality a prestiže časopisu, ve kterém byly výsledky publikovány (tuto kvalitu v daném oboru do určité míry reprezentuje, možná trochu sporně, tzv. impaktový faktor /IF/ daného časopisu).“ (Hořejší, 2016, s. 1) Toto bodové ohodnocení kvalitních článků je však stejné, nebo v některých případech dokonce nižší, než za několik článků, které jsou publikovány v méně prestižních časopisech. Jedním z problémů je i samotné rozhodování o počtu přidělených bodů publikacím v kvalitních časopisech, avšak z různých oborů. Zároveň se tento systém nedá na některé obory použít a to především na humanitní a technické.

„Kafemlýnkový“ systém tedy ve výsledku hodnotil spíše množství publikovaných prací místo jejich kvalitu. Na začátku loňského roku, přesněji řečeno 8. února, byla vládou schválena nová metodika (Metodika 17+) hodnocení výzkumných institucí, která bude aplikována postupně v následujících 3 letech. U vysokých škol se tento nový plán spustí až v roce 2019, aby se na něj do té doby mohly připravit. Dle této nové metodiky se budou výzkumné organizace nově dělit do tří kategorií: „vysoké školy, ústavy Akademie věd ČR a na rezortní výzkumné organizace a organizace průmyslového výzkumu.“ (Rada pro výzkum, vývoj a inovace, 2017, s. 57) Další novinkou, kterou přinesla Metodika 17+ je hodnocení mezinárodní spolupráce výzkumných institucí a „společný rámec pro posuzování kvality výzkumných organizací (VO) ... zavádí posouzení kvality v pěti základních hodnotících modulech, které jsou pro všechny VO společné: M1 – Kvalita vybraných výsledků, M2 – Výkonnost výzkumu, M3 – Společenská relevance výzkumu, M4 – Viabilita/Životaschopnost, M5 – Strategie a koncepce.“ (Metodika hodnocení, 2017, s. 57)

Hodnocení výzkumu na vysokých školách se v Metodice 17+ věnuje 5. článek s názvem Hodnocení segmentu vysokých škol. V něm je stanoveno, že do konce roku 2018 musí být vládě předložen kompletní postup hodnocení vysokých škol a jeho implementace. V prozatímní verzi je definováno jaké vysoké školy mohou být hodnoceny a následně je shrnut postup, jakým způsobem má samotné hodnocení probíhat. V něm je mimo jiné i uvedeno, že kompletní hodnocení vysokých škol se bude konat po pěti letech. V mezidobí bude probíhat roční hodnocení, které se bude využívat jako jeden z pomocných nástrojů při posuzování pokroku této instituce a bude zohledněn v kompletním zhodnocení (ty mají proběhnout v letech 2020, 2025, 2030 atd.). Výsledek, který bude z vyhodnocení získán, se zpracuje do protokolu a následně bude projednán s vedením příslušné vysoké školy.

3.1 Open Access

„Vědec sepíše výsledky svého bádání v podobě článku, který nabídne k publikování prestižnímu časopisu. Ten zajistí posouzení kvality formou recenzního řízení (prostřednictvím jiných vědců v daném oboru), upraví článek do finální podoby a poskytne ho k celosvětové distribuci formou placených výtisků. Odborná komunita si časopisy předplácí a hradí tím vydavatelům náklady spojené s vydáváním. Tato symbióza fungovala dlouhou dobu k oboustranné spokojenosti. Avšak během druhé poloviny 20. století se začaly objevovat problémy uvedeného modelu, které se postupně zостřily natolik,

že řada akademiků začala hovořit o krizi časopisů (serials crisis). Jde především o tři okruhy problémů – cenu, rychlost a dostupnost.“ (Bartošek et al., 2016, s. 12)

Open access (OA) je způsob publikování především vědeckých článků a periodických publikací. OA znamená otevřený přístup, což znamená „neomezený online přístup k vědecké literatuře a k odborným informacím, zejména k plným textům vědeckých článků publikovaných v recenzovaných časopisech, ale také k monografiím a dalším cenným informačním zdrojům.“ (Němečková, 2017, s. 1) Jde o iniciativu, která propojuje starou tradici, totiž možnost vědců publikovat své výsledky zdarma v univerzitních časopisech, s novou technologií, kterou je internet. Vědecké objevy je tedy možné šířit do celého světa prakticky okamžitě prostřednictvím veřejného internetu a zároveň bez finančních (cena vědeckých časopisů vzrůstá a akademické instituce, knihovny omezují své předplatné, čili dochází k omezení dostupnosti některých publikací v době, kdy těchto publikací paradoxně přibývá) a právních bariér. Odstranění těchto překážek urychlí výzkum, obohatí vzdělání a umožní sdílení informací nejen mezi vědci navzájem, ale také mezi různými sociálními skupinami. Dochází ke sjednocení společnosti skrze umožnění obecné intelektuální konverzace. Open access dovoluje svým uživatelům texty nejen číst, ale také stahovat, kopírovat, distribuovat, indexovat, použít je jako data pro software, či je použít pro jakýkoliv legální účel. (Read the Budapest Open Access Initiative, 2002) Je však důležité zmínit, že open access nenahrazuje tradiční způsob publikování (časopisy, periodika...), spíše nabízí jakousi alternativu pro šíření vědeckých poznatků ve virtuálním prostředí.

Dle Baileyho (2006) by literaturou, která by měla být především poskytována prostřednictvím otevřeného přístupu, je ta, kterou píší vědci bez předpokladu zpoplatnění. Patří sem jak jejich recenzované časopisecké články, tak i texty, které zatím nebyly zrecenzované. Poskytnutím online jsou texty zpřístupněny diskuzi a zároveň mohou ostatní vědce upozornit na nové výzkumné poznatky, které mohou posunout jejich vlastní bádání. Toto vymezení je součástí definice pojmu Open Access, které bylo stanoveno v Budapešťské iniciativě.

Za počátek hnutí Open Access se považuje konference (prosinec 2001), kterou pořádal Open Society Institute v Budapešti, a jejímž výsledkem byla právě zpráva nesoucí název Budapešťská iniciativa (únor 2002). Tato iniciativa „vymezuje základní principy, zdůvodnění, strategie a postupy uplatňované při prosazování otevřeného přístupu k vědeckým informacím a vyzývá vědeckou komunitu k širokému zapojení.“ (Bartošek, 2009, s. 2) Ze základní definice Open Access, která byla na této konferenci stanovena,

vyplývá, že otevřený přístup se netýká pouze bezplatného zpřístupnění vědecké literatury, ale zároveň i možností jejího následného využití.

V článku *What Is Open Access* uvádí Ch. W. Bailey Jr. (2006), že k dosažení otevřeného přístupu k vědecké literatuře jsou v Budapešťské iniciativě doporučeny dvě komplementární strategie. Jde o takzvanou zlatou cestu (Gold Open Access) a zelenou cestu (Green Open Access).

Zlatou cestou se označuje publikování v otevřených časopisech, kde se o volné zpřístupnění stará vydavatel. Tato strategie je obdobou tradičního modelu publikování v recenzovaných časopisech (avšak s okamžitým přístupem) a i zde, v otevřených časopisech, probíhá recenzní řízení. Tyto časopisy jsou volně dostupné v elektronické podobě a zdarma. Jelikož jedním z důvodů k diskuzi o open access přístupu byla i narůstající cena recenzovaných vědeckých časopisů, v tomto modelu nedochází k hrazení poplatků čtenáři, avšak sám vydavatel si volí cestu pro zaplacení publikačního procesu. Náklady mohou být placeny vědeckými institucemi a tedy být pro čtenáře i autora bezplatné, anebo náklady platí sám publikující autor (pomocí grantu, sponzorů,...) a články jsou bezplatně zpřístupněny pouze čtenáři.

Pro některé zastánce open access přístupu není tato metoda, tedy zlatá cesta, vhodným způsobem řešení otevřeného přístupu, jelikož nevytváří tlak na vydavatele ke snižování ceny.

Jak bylo zmíněno výše, na straně vydavatele dochází pouze ke změně metody financování. S touto strategií se rovněž pojí negativa a to v podobě predátorských časopisů (za jejich rozšíření může rovněž tlak na výkonnost, která se měří pomocí vykázaných publikačních výsledků). Tyto časopisy poskytují vědcům „prostor k publikování, členství v redakčních radách, často se zaštiťují mytizovaným impakt faktorem (scientometrický ukazatel k hodnocení vědecké práce) nebo zařazením v jiných prestižních časopiseckých databázích.“ (Knecht, 2014, s. 5)

Dále autor uvádí, že v tomto typu časopisů nedochází k recenznímu řízení, případně jen velmi rychlému a čistě formálnímu. Autory článků vydavatelé lákají na možnost „rychlého opublikování“, a to také pomocí podvodných technik, jakými jsou využívání jmen známých vědců, či volí titul, který je velice podobný jinému vědeckému časopisu. K publikaci článku dochází po uhrazení publikačního poplatku. Rychlý zisk je smyslem existence tohoto typu časopisu, což vysvětluje mimo jiné i fakt, že jsou v nich často otištěny texty s nulovou vědeckou hodnotou. Ve zkratce bychom mohli říci, že predátorské časopisy se řídí heslem „zaplat' a publikuj“. Do loňského roku, přesněji do ledna roku

2017, byl nejznámějším internetovým seznamem predátorských časopisů Beallův seznam vytvořený univerzitním knihovníkem Jeffrey Beallem. V současnosti byl nahrazen novým seznamem potenciálně možných predátorů od společnosti Cabell's International.

Zelenou cestou otevřeného přístupu je dle publikace *Otevřený přístup k vědeckým informacím: současný stav v České republice a ve světě* (Bartošek et al., 2016) princip autoarchivace, který probíhá v univerzitních či jiných institučních repozitářích. Na rozdíl od zlaté cesty, v tomto případě poskytují přístup k textům přímo sami autoři tím, že své práce vloží například do digitálního repozitáře neboli digitálního archivu. Jde o způsob zpřístupnění textu bez prostředníka (tedy vydavatele). Repozitáře dle individuálních nastavení zprostředkovávají přístup k textům prostřednictvím internetu a zároveň práce dlouhodobě uchovávají, dále umožňují přístup k bibliografickým metadatům. Při vkládání těchto článků neprobíhá na rozdíl od zlaté cesty recenzní řízení, autor může zveřejnit v archivu i dosud nerecenzované články, tzv. preprinty. Cílem repozitářů je však zprostředkovávat především kvalitní recenzované články. Výhodou publikování preprintů může být možnost rychlejší dostupnosti aktuálních materiálů (jelikož recenzní řízení zabere určitý čas), avšak čtenář musí brát v potaz absenci záruky kvality.

3.2 Repozitáře

M. Bartošek (2009) dělí digitální repozitáře v dnešní době existující na tři druhy – institucionální, předmětové a repozitáře osířelých záznamů. Institucionální typ využívají organizace, univerzity a výzkumné instituce k uchovávání, shromažďování, archivování a distribuci svých preprintů či plných textů. Jak již z názvu vypovídá, předmětové repozitáře jsou archivy konkrétní vědní oblasti. Jejich výhodou je sjednocení vědních publikací z daného oboru na jednom místě, což usnadňuje komunikaci mezi stejně zainteresovanými osobami, a sledování novinek daného oboru. Repozitář osířelých záznamů bychom mohli označit za sběrný archiv a je to úložiště umožňující vložení textů autorům různých oborů, jejichž mateřská instituce nevlastní institucionální repozitář.

Dle statistik serveru *OpenDOAR* (OpenDOAR: Directory of Open Access Repositories, 2018) se na území České republiky nachází v současné době 15 institucionálních repozitářů.

V současnosti se za základní dokument iniciativy otevřeného přístupu považuje Berlínská deklarace o otevřeném přístupu ke znalostem ve vědě a humanitních oborech, která byla podepsána 22. října 2003 a rozvíjí předchozí Budapešťskou iniciativu a prohlášení z Bethesdy o publikování s otevřeným přístupem z 11. dubna 2003. Suber

(2008) uvádí, že v duchu předchozích iniciativ se i Berlínská deklarace snaží podporovat internet jako funkční nástroj pro vytvoření světové vědecké základny a zároveň se snaží specifikovat opatření, která musejí brát v potaz výzkumné instituce, grantové instituce, knihovny, archivy a muzea. Tyto tři dohody souhrnně označujeme jako BBB iniciativu (Budapešť–Bethesda–Berlín).

3.2.1 Univerzitní repozitáře

Univerzitním repozitářem nazýváme digitální knihovnu vysokých škol. Jde o úložiště a zároveň archiv digitalizovaných dokumentů, jako jsou závěrečné práce (bakalářské, diplomové, rigorózní a disertační práce), publikovaná zaměstnanecká díla a ostatní relevantní data. Slouží k jejich dlouhodobému uchování a zprostředkování prostřednictvím internetu dle individuálních pravidel.

Většina vysokých škol na našem území využívá institucionální repozitář na centrální bázi, uchovává v něm jak absolventské práce, tak i další výsledky své publikační činnosti. V případě Univerzity Karlovy jsou v repozitáři uloženy i historická sbírka knihovny Právnické fakulty UK a Filozofické fakulty UK, open access časopisy vydavatelství FF UK a open access monografie Nakladatelství Karolinum, sbírka elektronické verze výstav Knihovny geografie Přírodovědecké fakulty UK a další. Zpřístupnění absolventských prací je vynuceno zákonem, ostatní publikační činnost pracovníků vysokých škol nikoli.

V České republice vyplývá zveřejňování závěrečných prací ze Zákona o vysokých školách 111/1998 Sb. v části čtvrté §47b. „Vysoká škola nevýdělečně zveřejňuje bakalářské, diplomové, disertační a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a záznamu o průběhu a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy. Vysoká škola disertační práci nezveřejňuje, byla-li již zveřejněna jiným způsobem.“ (Zákon č. 111/1998 Sb., 1998, s. 18) „Práce, které čekají na obhajobu, musí být zveřejněny nejméně pět pracovních dnů před ní, rovněž na místě určeném předpisy vysoké školy. Z takto zveřejněné práce si může každý vypracovat výpisy, opisy či rozmnoženiny. Odevzdáním práce autor projevuje souhlas s jejím zveřejněním dle Zákona o vysokých školách, nehledě na výsledek obhajoby.“ (Zákon č. 111/1998 Sb., 1998)

4 Empirická část

Ve své práci jsem si stanovila za cíl analyzovat vysokoškolská nakladatelství a zjistit průběh redakční práce a recenzního řízení u odborných publikací, které vydávají. Důvodem, proč jsem se zaměřila právě na tuto část nakladatelské činnosti, jsou články Prof. PhDr. Jiřího Trávníčka, MA, které se věnují knižnímu trhu, vydávání knih a univerzitním nakladatelstvím. Ve svém článku *Krize? Ale jděte* (Trávníček, 2016) poukazuje na způsob redakční práce právě ve vysokoškolských nakladatelstvích. Tvrdí, že většina těchto nakladatelství funguje jako místo, které uspokojuje potřebu opublikování textu zaměstnance univerzity. Zároveň dodává, že u takovýchto textů většinou nedochází k jazykové redakci. V následujícím článku ze srpna 2016 uvádí příklad autora, který si sám zprostředkoval redakční práci na svém textu, jelikož fakulta Masarykovy univerzity, pod kterou tento text chtěl publikovat, tuto činnost nenabízí. Dále se v článku Trávníček věnuje popisu toho, jak dle něj probíhá výběr publikací do edičního plánu, což shrnuje do čtyř základních strategií: „1) bere se všechno, 2) vítězí ti s vlivem, 3) k vydání se nabízí to, co se nepodařilo udat jinde a 4) hermetická zaumnost.“ (Trávníček, 2016, s. 2)

4.1 Metodologie

4.1.1 Výzkumná otázka

Položila jsem si tyto výzkumné otázky:

1. Jak probíhá redakční zpracování textů ve vysokoškolských nakladatelstvích?
2. Jak probíhá recenzní řízení ve vysokoškolském nakladatelství?

4.1.2 Metoda výzkumu

V tomto výzkumu jsem využila jak kvantitativní, tak i kvalitativní strategii výzkumu. Vzhledem k redukovanému počtu jedinců v mém výzkumu jsem využila kvalitativní empirický výzkum. Tuto metodu jsem zvolila i z důvodu, že mým cílem bylo získání podrobného popisu dané problematiky. Výzkum jsem prováděla paralelně – souběžně byl prováděn sběr dat, jejich analýza a interpretace. Jako techniku sběru dat jsem využila analýzu sekundárních dat a standardizované rozhovory.

Jelikož mnoho informací o nakladatelstvích lze nalézt na jejich vlastních webových stránkách a o samotném knižním trhu vycházejí každoročně zprávy Svazu českých knihkupců a nakladatelů, byla prvním krokem výzkumu metoda obsahové analýzy sekundárních dat, která spadá pod kvantitativní výzkumnou strategii. Poté jsem získávala doplňkové informace prostřednictvím standardizovaných (strukturovaných) rozhovorů,

kteře probíhaly formou odpovědního archu, kteřý jsem respondentům zaslala prostřednictvím emailu. Z něj jsem použila jen informace, kteře se týkají podstatných věcí výzkumu. Informace, kteře jsem z těchto rozhovorů získala, byly reflektovány k sekundárním datům (získaných nevtíravou technikou sběru dat) ze statistických zpráv, edičních katalogů a webových stránek nakladatelství. Postupně jsem tedy vytvářela ucelený pohled na danou problematiku.

4.1.3 Obsahová analýza dat

Jak uvádí I. Linderová, P. Scholz a M. Munduch (2016) mezi hlavní výhody analýz dokumentů patří možnost většího výběru než v případě pozorování či experimentu. Dále nedochází k pozměnění či zkreslení informací při jejich interpretaci zkoumajícím (nedochází k interakci se zkoumaným subjektem). Další výhodou je nadčasovost, kdy analýza může probíhat i po několik generačních období a lze tak pozorovat změny v předem určených a sledovaných časových úsecích.

Mezi nevýhody pak patří problematika nepochopení informací kvůli neúplnosti, nečitelnosti či zastaralosti dat. Dokumenty mohou být strukturovány do různých forem a je tedy potřeba standardizovat jejich formát. Standardizace je řešena pomocí obsahové analýzy dat.

Textové zdroje použité v této bakalářské práci byly analyzovány kvantitativní obsahovou analýzou dat (formální obsahovou analýzou). Použití této metody může být buď samostatné, nebo může být použito jako doplňující informační zdroj. Výstupem této analýzy je pak sdělení jakéhokoliv druhu. V případě mé bakalářské práce jde o obsahovou charakteristiku dokumentu, kteřá vyplývá z redukce textu do přirozeného jazyka. Jedná se o metodu časově nenáročnou s nízkými náklady a relevantními výsledky, protože vyhodnocovaná data jsou již sesbírána a jsou veřejně dostupná. Charakteristikou této metody je pak sledování obsahu jako takového, kteřý je pak možno nadále zpracovávat pomocí jiných statistických metod.

Dokumenty použité k analýze lze rozdělit podle:

1. Dostupnosti
 - a. Veřejné – noviny, statistiky, výroční zprávy
 - b. Osobní – autobiografie, deníky, osobní zápisky
2. Původu
 - a. Primární – sesbírání a nezpracované

- b. Sekundární – sesbírané a zpracované (výsledky výzkumů)

3. Formy

- a. Psané – knihy, články
- b. Vizualní – filmy, videa
- c. Zvukové – hudební skladby
- d. Kombinované

Pro tento výzkum byly využity dokumenty veřejné, sekundární a psané.

4.1.4 Strukturované rozhovory

Metodu strukturovaných neverbálních rozhovorů jsem zvolila, jelikož mne zajímaly konkrétní informace, které nebyly získány při obsahové analýze dat. Dalším důvodem pro využití rozhovorů bylo získat informace, které může poskytnout pouze živý informátor, tedy v tomto případě pracovník nakladatelství. Jelikož jsem si stanovila využívat strukturované rozhovory, minimalizovala jsem tím vliv tazatele (tedy mne), avšak vznikla tím možnost případného nedorozumění, či vzniku nedorozumění. „Informátor neměl rovněž mnoho prostoru pro vlastní vyjádření.“ (Zandlová, 2015, s. 15)

U strukturovaného rozhovoru jsem každému respondentovi předložila stejné otázky ve stejném pořadí. Pro získání doplňkových informací v tomto výzkumu jsem zvolila 3 respondenty, a to přesněji řečeno 3 zástupce daných nakladatelství. Za Nakladatelství Masarykovy Univerzity to byla ředitelka nakladatelství PhDr. Alena Mizerová, za vydavatelství VŠCHT vedoucí CIS Ing. Eva Dibuszová, Ph.D. S oběma jsem se osobně setkala a informovala je o mém záměru psát toto téma bakalářské práce. Dohodli jsme se na komunikaci prostřednictvím emailu, případně telefonu. Z nakladatelství Vyšehrad jsem kontaktovala Jitku Suchou, která se stará o marketing a o komunikaci s veřejností. Kvůli časové vytíženosti mi místo vyplnění odpovědního archu poskytla E. Dibuszová svou disertační práci, ve které se věnuje ekonomice vysokoškolských vydavatelství, a právě i Vydavatelství VŠCHT.

Po zpracování analýzy dat jsem stanovila 5 otázek, které jsem následně sepsala a rozeslala respondentům na jejich emailovou adresu spolu s žádostí o spolupráci na výzkumu pro tuto bakalářskou práci (viz příloha č. 1). Těmito otázkami byly:

- Podle čeho jsou ve vašem nakladatelství vybírány odborné texty k publikování?
- Jak probíhá ve vašem nakladatelství redakční práce u odborných publikací?

- Podle čeho jsou vybírání recenzenti?
- Jak probíhá ve vašem nakladatelství recenzní řízení u odborných publikací?
- Jak je vaše nakladatelství financováno? Využíváte dotace pro publikování odborné literatury?

Po navrácení dotazníkových archů jsem využila metodu selektivního protokolu, který z rozhovorů využívá pouze informace, které jsou pro výzkum relativní, a zbytek nevyužívá. Takto získané informace jsem posléze zohlednila a zapracovala do již vytvořeného konceptu výzkumu, který jsem zpracovala na základě práce s dostupnými daty.

4.2. Nakladatelství Masarykovy univerzity

4.2.1 Historie

Roku 1964 zažádal rektor, prof. RNDr. T. Martinec, DrSc., tehdejší University J. E. Purkyně v Brně o vydavatelské oprávnění. Jeho žádosti bylo vyhověno a univerzita získala dle §3 odst. 1 zákona č. 94/1949 Sb. o vydávání a rozšiřování knih, hudebnin a jiných neperiodických publikací vydavatelské oprávnění k produkci skript pro vlastní potřebu. Toto oprávnění bylo platné za předpokladu splnění 6 podmínek. V těch bylo například stanoveno, že „za ediční činnost vydavatelství odpovídá rektor univerzity, každý výtisk musí obsahovat tiráž, či nutnost odevzdání povinného výtisku z každé publikace.“ (Grohman, 1964, s. 1)

V roce 1965 bylo univerzitě uděleno nové oprávnění, které umožňovalo „vydávání a rozšiřování vědeckých prací jednotlivých fakult formou neperiodických publikací.“ (Mizerová, 2013, s. 1) S tím souvisí i založení Edičního střediska v roce 1965, které provádělo především polygrafické práce, a univerzita si díky tomu mohla sama tisknout učební texty a vydávat vlastní publikace.

Po roce 1989 se změnilo jméno univerzity J. E. Purkyně na Masarykovu univerzitu a tím se univerzita vrátila ke svému původnímu jménu. Na škole nadále fungovalo zejména polygrafické centrum, a to až do roku 2007, kdy se ředitelkou stala PhDr. Alena Mizerová a došlo k přeměně na Nakladatelství Masarykovy univerzity (Munipress), které se stalo samostatnou součástí univerzity, která má na starost ediční činnost. Jedním z důvodů, které vedly k této změně, byl i narůstající počet titulů, a tím vznikající potřeba věnovat více času redakční práci (především na odborných textech) a zaměření se na budování vlastního edičního profilu, uvedla do rozhovoru pro Český rozhlas A. Mizerová (Blažejovská, 2018).

Hlavními cíli „nově“ vzniklého nakladatelství bylo sjednocení produkce jednotlivých fakult, péče o kvalitu odborných publikací, zbudování jednotné distribuční sítě, navázání vztahů s ostatními vysokoškolskými nakladatelstvími, a to i ze zahraničí, a prezentace univerzity na základě její celkové produkce.

Funkci viditelnosti a zvyšování obecného povědomí o existenci univerzitních nakladatelství naplňuje nakladatelství Masarykovy univerzity velice dobře. Munipress jako jedno z prvních nakladatelství v České republice podepsalo Berlínskou deklaraci o open access (2010), jako jediné na našem území je členem AEUP (Association of European University Presses) vstoupilo do organizace Crossref, která je registrována jako Publishers International Linking Association, a spolu s tím bylo začleněno do systému přidělování DOI kódů. (Mizerová, 2013) Hlavním cílem skupiny Crossref je podporovat rozvoj a společné využívání nových technologií a inovací, které mají posloužit k urychlení a usnadnění vědeckého výzkumu. Jde o servis, který propojuje jednotlivé referenční odkazy pomocí Crossref DOI (Digital Object Identifiers), tedy digitálních identifikátorů připnutých k metadatům (v tomto případě) článků. To slouží především ke zvýšení efektivního propojení jednotlivých vědeckých prací, při čtení můžeme rovnou otevřít další článek, na který je v daném textu odkazováno. (Publishers International Linking Association INC, s. d.)

Za zmínku stojí i digitální knihovny Masarykovy univerzity, ve kterých lze nalézt knihy z nakladatelství Munipress, a to v otevřeném přístupu (open access), a čítárna Munispace, kde je možnost si elektronické knihy stáhnout. *Výroční zpráva o činnosti Masarykovy univerzity v Brně za rok 2016* (Řehořová, 2017) uvádí, že v této online čítárně bylo do roku 2016 uveřejněno na 480 publikací. Seznam digitálních knihoven je možné nalézt na stánkách čítárny Munispace.

Jedním z cílů Nakladatelství Masarykovy univerzity bylo i vytvoření nové univerzitní distribuční sítě. Za tímto účelem byl zřízen i e-shop Masarykovy univerzity, který ve svém sortimentu krom různých reklamních předmětů nabízí právě i produkci nakladatelství Munipress, a to jak knih, tak i časopisů. Kamennou verzí tohoto online knihkupectví je Scalanterie – univerzitní obchod, ve kterém jsou rovněž k dostání jak propagační předměty univerzity, tak právě knihy Munipress. Své publikace nakladatelství dále nabízí pomocí spolupráce s knihkupci a skrze distributory, jimiž jsou společnost Kosmas a Pemic. Munipress má uzavřenou smlouvu s celkem 10 partnerskými knihkupectvími, mezi které patří například Knihkupectví Academia Brno, Knihy Dobrovský, Prodejna odborné literatury Univerzity Palackého v Olomouci a Knihkupectví

Karolinum. Nakladatelství se také účastní různých knižních trhů a odborných konferencí, kde svou produkci prezentuje a následně i prodává (Svět knihy).

S distribucí knih je pevně spjata i jejich propagace. Tu zajišťuje nakladatelství Munipress po dohodě s autory. Předně je vydaná kniha uvedena na webových stránkách nakladatelství, dále probíhá její propagace v médiích a skrze katalog novinek, který je dostupný jak v elektronické, tak i v tištěné podobě. V dnešní době je jednou z nejlepších marketingových metod využívání sociálních sítí, jako je například Facebook. Na svém profilu nakladatelství upozorňuje jak na nově vydané tituly, tak i na zajímavé akce nebo články týkající se vědy. Jejich facebookové stránce dodává jistou přitažlivost i snaha o navození přátelského spojení s fanouškem. Toho je docíleno pomocí různých citátů, zajímavostí a vtipně uvedených fotek.

4.2.2 Ediční činnost

V základních principech zásad ediční činnosti Masarykovy univerzity (Fiala, 2008) je uvedeno, že ediční činnost se řídí zásadou subsidiarity a je vykonávána Nakladatelstvím Masarykovy univerzity a poté fakultami, případně ostatními součástmi univerzity. Vydané publikace, knihy i časopisy, jsou označeny značkou Munipress, znakem univerzity, či jiné její organizační části, která publikování zaručila. Dále je knihám přiděleno číslo ISBN a časopisům číslo ISSN. Tato čísla vycházejí z jednotné univerzitní řady čísel. Každá z edic MU má přidělené vědecké redaktory a redakční radu, každá publikace má pak svého odpovědného redaktora. Autorskoprávní agendu a licenční smlouvy zajišťuje Munipress jménem Masarykovy univerzity.

Financování publikování se týká 2. a 3. bod článku 3 Náplň edic, v nichž je stanoveno, že publikování je „hrazeno z prostředků Nakladatelství MU, fakult nebo jiných součástí, anebo externích subjektů.“ (Fiala, 2008, s. 2) Z nich může Munipress hradit publikaci „neperiodických publikací dle celouniverzitní části Edičního plánu MU, periodických publikací mezioborového charakteru... periodických publikací, u nichž jde o zájem MU na udržení historicky nebo jinak zvláště významného titulu.“ (Fiala, 2008, s. 2) Každoroční ediční plán musí obsahovat celouniverzitní publikace (mezioborové) určené pro akademickou obec, ale i pro širokou veřejnost a dílčí ediční programy pro jednotlivé součásti. Munipress má na starosti u každé publikace: přidělení ISBN čísla, nové časopisy registrovat na Ministerstvu kultury České republiky a zároveň jim přidělit ISSN, zajišťování licenčních smluv, autorskoprávní agendy a účetních podkladů. Mezi další povinnosti, které musí nakladatelství samozřejmě plnit, patří odesílání povinných výtisků a

nabídková povinnost, marketing a dozor nad prodejem a archivace všech publikací, a to nejen v tištěné formě, ale i elektronické.

Hlavním orgánem Munipress je ediční rada, která projednává a schvaluje ediční plán nakladatelství. Tvoří ji 14 členů a jejich činnost koordinuje a radu svolává místopředsedkyně a tajemnice ediční rady, ředitelka nakladatelství PhDr. Alena Mizerová. V čele ediční rady stojí prorektor pro výzkum.

4.2.3 Edice a projekty

Masarykova univerzita má celkem 9 fakult – právnickou, lékařskou, přírodovědeckou, filozofickou, pedagogickou, ekonomicko-správní, informatiky, sociálních studií a sportovních studií. Munipress zastřešuje publikování celé univerzity a zároveň má vlastní ediční plán, v kterém realizuje zhruba kolem 6–10 výběrových titulů ročně. Na přednášce *Jak publikovat vědu* (Mizerová et al., 2017) se ředitelka nakladatelství A. Mizerová věnovala i problematice financování a edičnímu výběru. Vydání fakultních publikací si financují fakulty samy. Ve vlastním edičním plánu má nakladatelství možnost větší tvůrčí a akviziční činnosti a zároveň tyto výběrové publikace hradí z vlastního rozpočtu, tedy nejsou dotovány školou. V tomto se Munipress přibližuje komerčním nakladatelstvím. Výhodou tohoto systému „společného“ nakladatelství je jeho multioborové zaměření. Na rozdíl od Vydavatelství VŠCHT, které se věnuje pouze oboru chemie, se Nakladatelství Masarykovy univerzity věnuje různým oborům, které jsou na univerzitě vyučovány.

Nakladatelství Munipress vydává 10 edic – Poprvé v češtině, Pocta osobnostem, Srdeční výdej, Munice, Slavica Universitatis Masarykianae, Odborné monografie, Původní a překladové učebnice, Vědecké monografie, Slovníková díla a Populárně-naučná řada. V rámci edic jsou čtenářům zpřístupňovány texty světové odborné literatury či představeny významné osobnosti univerzity. Edice Munice se snaží o atraktivnější podání aktuálních vědeckých témat a má sloužit pro celoživotní vzdělávání. Z ukázek prvního svazku (*Vězeň to má spočítané. Lekce z teorie her* od Davida Krumla), které jsou dostupné na stránkách nakladatelství, je patrné, že nepůjde o klasickou naučnou literaturu, tak jak ji známe, ale bude jí vdechnut hravý podtón, na kterém má velký podíl grafické zpracování knihy. Edice Srdeční výdej se věnuje publikování současné české poezie. „Na konci roku 2013 se Srdeční výdej změnil v občanské sdružení s cílem oživit vydavatelské a další kulturní aktivity.“ (Srdeční výdej, 2013, s. 1)

V nakladatelství jsou vydávány jak neperiodické, tak i periodické publikace. V současné době vychází v Munipress 54 odborných časopisů, a to jak v klasickém tištěném formátu, tak i v elektronickém formátu, přičemž některé jsou zařazeny i do open access přístupu.

V roce 2016 vytvořilo nakladatelství svůj nový projekt v podobě internetového portálu *publikujemevedu.cz*, pomocí něhož chtějí „zahájit debatu o publikování vědy“ (Publikujeme vědu, 2016). Tento portál umožňuje nezainteresovanému publiku nahlídnout pod pokličku toho, jak vzniká a jak se produkuje věda a zároveň poukazují na důležitou roli vysokoškolských a akademických nakladatelství, kterým se jinak nedostává tolik pozornosti jako nakladatelstvím komerčním. Na těchto stránkách se čtenář může dočíst o aktuálním dění ve vědě a publikování, přečíst reportáže z mezinárodních konferencí nebo například minisérii o byznysu akademického publikování.

Za rok 2016 se podle statistik SČKN (Fraus et al., 2017) Masarykova univerzita umístila na 5. místě v tabulce největších nakladatelství, řazených dle počtu vydaných titulů, a na 1. místě, pokud bychom uvažovali pouze o vysokoškolských nakladatelích. Její produkce vzrostla ze 191 vydaných publikací za rok 2015 na 353 vydaných publikací za rok 2016. Kdybychom srovnali počet vydaných titulů od roku 2010, viděli bychom, že rok 2015 byl nejslabším. Až na tuto výjimku se produkce od roku 2013 pohybovala nad úrovní 300 titulů za rok. Výroční zpráva Masarykovy univerzity za rok 2016 uvádí, že za tento rok vydala „75 titulů studijní literatury a 305 odborných publikací (z toho 318 v tištěné i elektronické verzi a 62 v e-verzi).“ (Řehořová, 2017, s. 65)

4.2.4 Redakční práce a recenzní řízení

Následující informace byly získány prostřednictvím odpovědního archu, který byl zaslán PhDr. Aleně Mizerové, ředitelce nakladatelství Munipress (viz příloha č. 3).

Nakladatelství Munipress publikuje 4 druhy odborných textů. Jsou jimi úspěšně obhájené doktorské práce (někdy může dojít i k publikování diplomových prací), habilitační práce, výsledky s výstupy vědeckovýzkumných projektů univerzitních autorů a monografické práce, které jsou výsledkem celoživotního bádání významných vědců. U publikací nejprve probíhá recenzní řízení externími odborníky a až po něm přichází na řadu samotná redakční práce v nakladatelství. Nejdříve dochází k vědecké redakci, kterou provádí univerzitní odborníci nebo v případě nutnosti externisté. Po ní následuje odborná redakční práce, kterou mají na starosti redaktoři Munipress nebo externí redaktor.

Posledními fázemi redakční práce je jazyková úprava textu a následná spolupráce na korekturách společně s autorem.

V rozhovoru pro rozhlas (Blažejovská, 2018) uvedla ředitelka Munipress PhDr. Alena Mizerová, že plánem do budoucna je věnovat větší péči rukopisům. V tomto vidí slabinu, jelikož má nakladatelství k dispozici pouze 3 odborné redaktory a odborných textů je mnoho a mají také svou délku. Sama dále zdůrazňuje poslání veřejné vysoké školy, čímž je poskytování a šíření kvalitních, důvěryhodných informací a vědění. Proto je jednou z nejdůležitějších činností u odborných publikací právě dohled nad jejich kvalitou, která by měla být ověřena recenzním řízením.

V nakladatelství Munipress probíhá recenzní řízení ve dvou kolech. Prvním je interní posouzení v rámci ediční rady a druhým je externí posouzení odborníky, kteří nespádají pod univerzitu. Jako recenzenti jsou osloveni 2 externí odborníci na daný obor (někdy může dojít i k oslovení většího počtu recenzentů), kteří mají stejnou či vyšší akademickou hodnost, než má autor. Recenzní posudek má písemnou podobu a předepsaný formulář. Recenzenti poskytují autorovi konstruktivní kritiku jeho práce, do rukopisu přímo vyznačí, jaké pasáže je nutné poupravit nebo co je potřeba doplnit. Takto upravený rukopis a recenzní posudek jsou předány autorovi k zapracování připomínek do jeho práce. Recenzent je v tomto bodě anonymní, tedy autorovi jsou předány dokumenty bez jeho jména. Po úpravě rukopisu ho autor s případnými komentáři odevzdává v revizním režimu odbornému redaktorovi. Revizní režim je využíván, jelikož je v něm vidět, jak autor připomínky recenzenta zpracoval. Pokud má autor výhrady k připomínce či odmítne celkovou recenzi, proběhne v redakci vyhodnocení oprávněnosti. V případě potvrzení jeho odmítnutí, je text postoupen k recenznímu řízení dalšímu recenzentovi. Posledním krokem, který probíhá po přijetí úprav recenzenta i autora, je práce odborného redaktora. Ten dopracovává rukopis tak, aby mohl být předán na jazykovou redakci a případně k sazbě. Ve vyhotovené publikaci jsou jména recenzentů uvedena většinou na rubu patitulu.

4.3 Vydavatelství Vysoké školy chemicko-technologické

4.3.1 Historie

Po ukončení činnosti Státního nakladatelství technické literatury (SNTL) se ukázala nutnost nahradit ho novými vydavatelskými subjekty.

Na VŠCHT fungovala tiskárna, které byl roku 1980 udělen statut Edičního střediska, avšak vycházela zde jen nízkonákladová skripta a probíhala polygrafická výroba. Roku 1990 vzniká částečně s původními pracovníky redakce chemické literatury SNTL na Vysoké škole chemicko-technologické v Praze vydavatelství s cílem publikovat chemickou odbornou literaturu. To fungovalo zároveň i jako tiskárna pro další součásti VŠCHT Praha, postupem času však došlo k rozdělení na dvě samostatné jednotky, přičemž provoz pracoviště Tiskárna VŠCHT Praha byl v roce 2004 ukončen. Podle ing. Evy Dibuszové však i za jejího fungování byla většina produkce vydavatelství zpracovávána externími firmami. (Dibuszová, 2007)

Vydavatelství VŠCHT Praha se v roce 2012 spojilo s ústřední knihovnou a společně vytvořily nový útvar s názvem Centrum informačních služeb (CIS). Náznaky užší spolupráce mezi knihovnou a vydavatelstvím byly však již od roku 2000. Tato kooperace se týkala především elektronického publikování, což vedlo ke vzniku „systému pro souběžné publikování tištěných a elektronických verzí skript“ (Jirát et al., 2012, s. 973), každá publikace, kterou vydavatelství VŠCHT vydá v tištěné podobě je zároveň vydána i v elektronické verzi. Výhodou tohoto systému je rychlost vyhledávání v daném textu (full-text vyhledávání) a kvalita doprovodného obrazového materiálu, která v tištěných publikacích nemusí dosahovat takové úrovně. Vysoká škola chemicko-technologická v Praze v tomto směru předběhla všechny ostatní vysoké školy v České republice.

Toto vydavatelství je jediné v České republice, které se zaměřuje na vydávání kompletní chemické literatury. V tomto směru je vidět nezastupitelná role, kterou nesou v publikování odborných publikací vysoké školy. Díky univerzitnímu zázemí má vydavatelství přístup k odborníkům z oboru a tím i k novinkám a trendům v dané oblasti. Zároveň je tento typ publikací velice nákladný a pro komerční nakladatelství, v poměru náklady versus malá cílová skupina, ne tolik přitažlivý. Než došlo k propojení s knihovnou, trpělo vydavatelství nedostatkem kvalifikovaného personálu, jak uvádí v článku *Centrum informačních služeb VŠCHT Praha: Měníme koncepci informační podpory* J. Jirát, E. Dibuszová a L. Jansová (2012). Vydavatelská produkce sestávala z vydávání učebních materiálů, skript, učebnice, a to i v elektronické formě, slovníků, výukových aplikací a typografických či grafických prací a tisku. Centrum informačních služeb není tedy jen

zastřešujícím názvem dvou samostatně fungujících jednotek, ale pracovištěm dvou spojených institucí, ke kterému došlo za účelem vzájemného propojení a zefektivnění služeb a informačních systémů pro uživatele a vytvoření informačního zázemí pro komunitu Vysoké školy chemicko-technologické (vyučující, studenti, pracovníci,...).

Posláním CIS je zajišťování vydavatelské činnosti (příprava a následné vydání publikací,...), grafické služby (typografické práce pro publikace, tvorba vizitek,...), informační a knihovní služby (open access publikování, správa informačních zdrojů, ...) a v neposlední řadě poskytuje IT podporu (e-learning, studijní systém, repozitáře,...).

4.3.2 Spolupráce vydavatelství VŠCHT s knihovnou

Dle článku pracovníků CIS na Vysoké škole chemicko-technologické (Jirát et al., 2012) stojí za slučováním těchto dvou institucí především 3 trendy. Prvním je skutečnost, že s nástupem nových technologií pomalu upadá role klasických tištěných časopisů. Čtenáři se, především díky internetu, stali pohodlnějšími a preferují možnost dohledávání informací prostřednictvím svého počítače. Jedním z důvodů vzrůstu poptávky po elektronické verzi časopisů je i jejich rozsah, respektive rozsah jednotlivých článků. Oproti odborným knihám jsou v nich texty relativně kratší, což je přívětivější při četbě na monitorech. I když je v dnešní době mnoho inovací a zařízení, které podporují čtení z obrazovky (čtečky, uživatelské nastavení podsvícení monitorů), pro delší texty čtenáři zatím stále volí raději jejich papírovou podobu. Tato změna s nástupem elektronických publikací si vyžaduje i změnu přístupu knihoven, to jest správu a rozšíření nabídky elektronických publikací, nabídku nových služeb.

Univerzitní knihovna je podle článku časopisu *Ikaros* (Adlerová a Škopan, 2017) institucí, jež má nabízet služby pro podporu práce studentů, vědců, vyučujících a také veřejnosti. Jejím hlavním specifikem je to, že je informačním archivem o jednotlivých oborech a jejich vývoji v rámci dané vysoké školy. Věda se vyvíjí každým dnem a knihovny se musí snažit s ní udržet krok, a to se většinou realizuje pomocí zapojení nových IT služeb a činností. Novodobá knihovna funguje pro některé čtenáře spíše jako studovna. Nenavštěvují ji tedy kvůli množství hmotných publikací (i když i to je pro některé jistě důvodem návštěvy), které se v ní nacházejí, ale kvůli klidu a možnosti online přístupu k serverům, které mají v nabídce plné texty odborných časopisů a knih. Maria Bonn a Mike Furlough (2015) poukazují na to, že na svém počítači se totiž může čtenář z domova dostat pouze k části textu, a aby ho mohl otevřít kompletní, musí využít připojení přes knihovnu. Díky možnostem, které s sebou nové technologie v prezentaci vědeckých

výsledků přinesly, se podle článku „University Publishing in a Digital Age“ uveřejněném v časopise *The Journal of Electronic Publishing* (Brown et al., 2007) z knihovny stal v určité formě rovněž vydavatel, a to například v tom, že má na starost vkládání závěrečných prací do repozitářů, čímž je „elektronicky publikují“. Digitalizováním dokumentů knihovny též pomáhají s redakční prací a autorskoprávní agendou.

Tyto činnosti jsou velice náročné a je potřeba se v nich správně orientovat a ovládat je na vysoké úrovni, aby vznikající díla byla co nejvíce uživatelsky přívětivá. Právě díky spolupráci knihoven a nakladatelství (vydavatelství) dochází k rozšíření informačního zázemí celé vysoké školy a odborné veřejnosti vůbec.

Posledním trendem, kterému se autoři v článku *Centrum informačních služeb VŠCHT Praha: Měníme koncepci informační podpory* věnují, je slučování odborných knihoven (v tomto případě chemických) do větších celků. S rozvojem nabízených programů škol a množství odborné literatury k nim potřebné, by bylo nutné navýšení rozpočtu samostatné knihovny. Výhodou integrace v jeden celek může být jednak rozšíření fondu nabízených titulů, spolupráce jednotlivých pracovníků, možnost poskytování nových služeb a sjednocení využívaných prostor. Ústřední knihovna VŠCHT je právě příkladem tohoto propojení, a to s Národní technickou knihovnou, které se uskutečnilo v září 2012. Tyto dvě instituce podepsaly navzájem *Smlouvu o spolupráci NTK a VŠCHT Praha* a spolu vytvořily chemickou knihovnu ChemTK. V praxi to znamenalo fyzický přesun obsahu (knih, časopisů a dizertačních prací) ústřední knihovny do Národní technické knihovny. V Národní technické knihovně je rovněž umístěno Univerzitní knihkupectví odborné literatury ČVUT v Praze a VŠCHT Praha. Publikace Vydavatelství VŠCHT je možné zakoupit přímo v této kamenné prodejně nebo je možné k nákupu využít e-shop Univerzitního knihkupectví odborné literatury.

4.3.3 Ediční činnost

Statut Vysoké školy chemicko-technologické (Cibulka a Melzoch, 2017) uvádí, že prostřednictvím Vydavatelství VŠCHT Praha je provozována vydavatelská funkce vysoké školy, pomocí níž dochází k šíření vzdělání, vědeckých objevů a tvůrčí činnosti v ní vyprodukované. Centrum informačních služeb, pod které vydavatelství spadá, je jedním z pracovišť vysoké školy a v její organizační struktuře se řadí pod prorektora pro vědu a výzkum. Jakožto součásti Vysoké školy chemicko-technologické v Praze jsou mu přiděleny finance z rozpočtu celé univerzity. Zároveň svůj vlastní rozpočet zvyšuje příjmy, které utrží prodejem své produkce.

Hlavním orgánem vydavatelství VŠCHT Praha je ediční rada. Ta je odpovědná za kvalitu a úroveň vydávaných odborných publikací. Rozhoduje a schvaluje ediční plán vydavatelství. V jejím čele stojí prorektor pro pedagogiku a místopředsedou je vedoucí Centra informačních služeb VŠCHT Praha. Zbytek rady pak tvoří 9 členů a tajemnice ediční rady.

Dle katalogu, který je přístupný na webových stránkách vydavatelství, jsou vydávány 3 edice publikací. Jsou jimi skripta, knihy a aplikace. V katalogu lze vyhledávat podle názvu, autora, roku vydání, ISBN a dle oboru. U většiny publikací má čtenář možnost online čtení, tedy po otevření ikony dané publikace se dostane na její stránku, která obsahuje základní informace, anotaci, možnost exportu citace a někdy ikonu číst online.

4.3.4 Redakční práce a recenzní řízení

Následující informace byly získány pomocí disertační práce, kterou mi Ing. E. Dibuszová poskytla v rámci mého výzkumu.

Vydavatelství VŠCHT využívá k akvizici nových titulů dva způsoby. Prvním jsou návrhy na publikování skript, které přicházejí od pedagogů školy. Tyto náměty reflektují studijní potřeby studentů VŠCHT. „Náměty předkládají jednotlivé ústavy a katedry jednou ročně na pedagogické oddělení VŠCHT Praha, kde jsou rozděleny z hlediska pedagogického pokrytí do tří kategorií: celoškolské, fakultní a specializační.“ (Dibuszová, 2007, s. 79) Takto jsou publikace rozděleny především z rozpočtových důvodů; jelikož je rozpočet vydavatelství omezený, jsou k tištěnému publikování voleny spíše tituly, které jsou mezifakultní (dají se využít k výuce na všech fakultách VŠCHT). Texty, které tuto podmínku nesplňují, jsou vydávány v elektronické podobě. Po přijetí návrhů na nová skripta je vytvořen jejich seznam a předložen Ediční radě VŠCHT Praha, kde se schvaluje jejich přijetí do edičního plánu vydavatelství. Přijaté texty jsou následně postoupeny lektorskému (recenznímu) posouzení. U skript, na rozdíl od ostatních odborných publikací, neprobíhá jazyková, odborná ani technická úprava.

Druhým způsobem, kterým Vydavatelství VŠCHT získává nové tituly, je jejich akvizice redakcí. Redaktoři se však nezaměřují pouze na pracovníky VŠCHT, ale hledají vhodné tituly i u jiných vědeckých a akademických institucí, a to jak v České republice, tak i v zahraničí. Jsou vyhledávány takové tituly, které odpovídají potřebám trhu. Tímto způsobem je rozšířeno portfolio vydavatelství o učebnice, monografie, aplikované výzkumy a publikace „popularizující studium přírodních a technických oborů.“ (Dibuszová, 2007, s. 80) Na rozdíl od skript u tohoto druhu publikací již probíhá odborná,

technická i jazyková redakce, která má zamezit pravopisným chybám a upravit stylistické nedostatky. Tuto odbornou a jazykovou redakci vykonává ve Vydavatelství VŠCHT odborný redaktor, v případě potřeby je osloven externí jazykový redaktor. Odborný redaktor dále dohlíží na správnost názvosloví, pojmenování veličin a formální stránku matematických zápisů. Technická redakce poté slouží k typografické úpravě textu.

Při akvizici námětu je od autora vyžadována osnova, přibližný počet kapitol a jejich rozsah a důvod, proč je zrovna tento titul důležitý k publikování. Zároveň může být požádán o napsání vzorové kapitoly. Tyto dokumenty (případně celý rukopis, pokud je k dispozici) slouží k internímu posouzení koncepce a odborné kvality.

Odborné posouzení učebnic provádí pedagog (stejněho oboru), u monografií je to vědecký pracovník, odborník z daného oboru. U publikací, které se zabývají aplikovaným výzkumem, posuzuje odbornou kvalitu odborník z praxe. Výběr vhodného recenzenta je konzultován vedoucím vydavatelství se členy Ediční rady VŠCHT Praha. S vybraným hodnotitelem je poté dohodnut termín odevzdání jeho posudku. V rámci Vydavatelství VŠCHT se využívá dotazníková forma posudku, kterou následně spolu s posouzeným rukopisem předává recenzent vydavateli. Zároveň si volí, zda bude vystupovat anonymně či své připomínky projedná s autorem přímo. V případě negativního vyhodnocení je rukopis postoupen dalšímu recenzentovi, a pokud je i jeho posudek negativní, dochází k úplnému zamítnutí textu. Autor má právo se k jednotlivým připomínkám recenzenta vyjádřit. V případě knižních publikací jsou připomínky zapracovány do zdrojových dat až ve vydavatelství, u skript musí autor připomínky zapracovat do zdrojového souboru ještě před odevzdáním do vydavatelství. Až po tomto odborném ověření kvality (a v případě kladného posudku) je text připuštěn k projednání na Ediční radě VŠCHT Praha. Jedním z důležitých kritérií při schvalování zařazení titulu do edičního plánu je jeho prvotní kalkulace, která reflektuje náklady na danou publikaci.

S každým autorem projednává redakce 3 základní okruhy činností. Těmi jsou autorskoprávní agenda, ekonomické vyhodnocení a redakční zpracování rukopisu. V autorskoprávní agendě jsou vyjednány podmínky pro vydání a uzavřeny smlouvy, ekonomické vyhodnocení titulu pak v sobě zahrnuje kalkulaci honoráře pro autora a možnosti finančních dotací, sponzoringu a v některých případech možnosti umístění reklam. Redakční zpracování rukopisu ve Vydavatelství VŠCHT poté opět probíhá v konzultaci s autorem (jde v něm o jeho vedení).

4.4 Nakladatelství Vyšehrad

4.4.1 Historie

Nakladatelství Vyšehrad vydalo u příležitosti 80. výročí založení sérii článků, které se zabývají jeho historií. Vývoji po roce 1989 se v nich věnoval J. Vrbenský (2014). Nakladatelství Vyšehrad bylo založeno již v roce 1934 Bohumilem Staškem, a je nejstarším českým nakladatelstvím. Po roce 1989 došlo v nakladatelstvích ke změnám, které se týkaly především větší volnosti ve výběru vydávaných publikací. Do roku 1992 na tom nakladatelství Vyšehrad nebylo ekonomicky nejlépe. V tomto roce však navázalo spolupráci s nakladatelství Scriptum, nejprve jako jeho dceřiná společnost, poté, v roce 1993, se změnil v samostatnou společnost s ručením omezením. Podnětem ke spojení těchto dvou nakladatelství byl fakt, že Scriptum chtělo vydat tituly, které již dříve vydal Vyšehrad, a došlo tedy ke společnému jednání, ze kterého vzešla následná spolupráce. V tomto spojení fungoval Vyšehrad jako nakladatelství a Scriptum se staral o služby s tím spojené, jako distribuce, propagace či sazby.

Distribuci Vyšehradu v České republice do letošního roku zajišťovaly distribuční firmy Kosmas, Pemic Book a.s., Beta a Karmelitánské nakladatelství, či bylo možné knihy vyzvednout v expedičním středisku nakladatelství při nákupu v e-shopu.

4.4.2 Ediční činnost

„Od svého vzniku vydalo toto nakladatelství více než tři tisíce knih, a to jak z oborů filosofie, teologie či historie, tak i beletrie a poezie“, uvádí v úvodu sborníku *Literatura s názorem: 80 let nakladatelství Vyšehrad 1934–2014* (Dvořák et al., 2014, s. 6) ředitel nakladatelství Pravomil. Novák. V současnosti je produkce zhruba kolem osmdesáti titulů ročně, přičemž ediční plán sestává z šesti okruhů. Publikace v každém z těchto okruhů (kromě zdraví a životní styl) jsou dále řazeny do jednotlivých edic. Hlavní témata, kterým se nakladatelství věnuje, jsou historie a literatura faktu, filosofie a teologie. Dále se věnuje vydávání beletrie a poezie, publikacím o zdraví a životním stylu, kuchařkám. Do portfolia Vyšehradu spadají rovněž i audioknihy a elektronické knihy.

Dne 15. 3. 2018 se stalo nakladatelství Vyšehrad součástí skupiny Albatros Media a.s., čímž došlo dle názvu tiskové zprávy ke spojení „Nejstaršího nakladatelství pro dospělé s nejstarším nakladatelstvím pro děti.“ (Sonnková, 2018, s. 1) Albatros Media je dle statistiky Svazu českých knihkupců a nakladatelů (Fraus et al., 2017) na prvním místě v počtu vydávaných titulů. Za rok 2016 vydala tato skupina 1239 titulů, což je skoro trojnásobek produkce skupiny Euromedia Group, která se umístila na druhém místě.

Počet vydávaných titulů má vzrůstající tendenci, oproti roku 2014 došlo k jejich téměř zdvojnásobení. Tento silný nárůst produkce je způsoben rozšiřováním řad nakladatelství, která Albatros Media sdružuje. Po loňském připojení nakladatelství Kniha Zlín je nakladatelství Vyšehrad dvanáctým, které se připojuje a celkově patnáctým nakladatelstvím této skupiny. Publikace budou stále vycházet pod značkou Vyšehrad a bude zachován i ediční plán, tedy nedojde ke změně portfolia nabízených titulů. Dle Pravomila Nováka (Sonnková, 2018), ředitele nakladatelství Vyšehrad, stojí za akvizicí především fakt, že jako menší nakladatelství neměli možnost takového rozpočtu, který by odpovídal velikosti plánované produkce, či odkoupení práv na překlad atraktivního zahraničního titulu. Pomocí tohoto spojení může Vyšehrad rovněž využívat širší množství distribučních kanálů, marketingu a celkově možnosti, které vyplývají z předního postavení (17 % nakladatelského trhu ČR) Albatros Media na českém knižním trhu. Ze strany skupiny Albatros Media došlo ke spojení z důvodu rozšíření portfolia naučné literatury pro dospělé.

4.4.3 Redakční práce a recenzní řízení

Následující informace byly získány prostřednictvím odpovědního archu, který byl zaslán Jitce Suché z nakladatelství Vyšehrad (viz příloha č. 2).

Nakladatelství Vyšehrad vybírá odborné publikace k vydání na základě 3 kritérií. Prvním je aktuální nabídka, nakladatelství si vybírá z titulů, které jsou mu autory nabídnuty a případně dotovány ze strany akademických institucí. Dalším kritériem je doplnění vlastních edic. K publikování jsou vybírány takové tituly, které se hodí do edičního portfolia. Jelikož se jedná o komerční nakladatelství, hraje v tomto případě také roli rentabilnost dané edice. Pokud není možnost finančního příspěvku, musí nakladatelství zvážit, jestli se mu náklady na danou publikaci alespoň z části vrátí, či zda jde o tak specializovanou publikaci, že bude prodejnost velice nízká. Poslední variantou, kterou nakladatelství při vybírání publikací zohledňuje, jsou tituly doporučené redakcí či externími spolupracovníky.

Vybrané rukopisy jsou dále postoupeny k redakčnímu zpracování. Redaktoři jsou rozděleni dle odborného zaměření a podle něj jsou jim jednotlivé texty svěřeny. V případě, že spadá rukopis nad rámec odbornosti redakce, je nakladatelstvím dohodnuta odborná revize. Co se týká překladů, pro ty je vyhledán odborně relevantní překladatel. Většina původních prací má i své recenzenty (či jednoho), jež si obstarává většinou autor sám.

Recenzenti pro odborné publikace jsou někdy vybíráni po domluvě s autorem, dále podle oboru nebo zkušeností z předchozí spolupráce. Pokud existují u dané publikace větší pochybnosti, jsou hledáni potenciálně nestranní recenzenti. V některých případech jsou texty dodávány již s recenzemi, ke kterým nakladatelství Vyšehrad přihlíží.

Od roku 2011 funguje v nakladatelství Vyšehrad vědecká rada, jejímž úkolem je být garantem odborných publikací, které jsou zde vydávány. Členové tohoto orgánu se mohou podílet na tvorbě edičního plánu vlastními náměty, doporučit recenzenty odborné literatury, překladatele a v případě nutnosti externí redaktory.

5 Diskuse a závěr

Cílem této bakalářské práce bylo zjistit, jak fungují dvě vysokoškolská nakladatelství a zda a jak v nich probíhá recenzní řízení a redakční zpracování rukopisů tak jako v klasických komerčních nakladatelstvích. Rovněž měla ukázat nezastupitelnou roli, kterou vysokoškolská nakladatelství hrají v publikování odborné literatury.

Dle J. Trávníčka (2016) je jedním z problémů vysokoškolských nakladatelství málo atraktivní výběr titulů, s čímž souvisí i cílení na malý okruh čtenářů.

Z výzkumu jsem zjistila, že v případě nakladatelství Munipress je v edičním plánu široké spektrum titulů z různých odvětví (v rámci nakladatelství je vydávána i poezie): Nová edice Munice se snaží šířit srozumitelnou cestou aktuální témata z oborů, které jsou na Masarykově univerzitě vyučovány. Munipress již není pouhým vydavatelem skript, ale snaží se svým edičním plánem jít naproti novým čtenářům. Vydavatelství VŠCHT naproti tomu cílí na určitý okruh lidí, což je způsobeno tím, že jde o specializované vydavatelství. Jde o jediné vydavatelství specializované na kompletní chemickou literaturu, z čehož vyplývá jeho jedinečnost a důležitá role na českém trhu. Tímto je charakterizována i jeho nezastupitelnost, kvůli úzkému okruhu čtenářů není pro komerčního nakladatele toto odvětví příliš atraktivní, alespoň ne v takovém formátu, aby vydávalo větší množství chemické literatury.

Dalším problém vidí J. Trávníček (2016) v distribuci publikací. Nakladatelství Munipress má navázanou spolupráci s 10 partnerskými knihkupectvími a rovněž nabízí své publikace v rámci veletrhů a přes e-shop. Vydavatelství VŠCHT má své publikace k dostání pouze v prodejně, která je umístěna v Národní technické knihovně, ale stejně jako Munipress má vydavatelství k dispozici e-shop, na kterém je k dostání jejich kompletní portfolio. Komerční nakladatelství mají v tomto směru v kamenných knihkupectvích větší zastoupení. Je však důležité si uvědomit, že trendem poslední doby je růst prodeje (nejen) knih prostřednictvím online obchodů a také rostoucí popularita elektronických knih.

Ze svého výzkumu jsem rovněž zjistila, jak v univerzitních nakladatelstvích probíhá redakční práce na daném rukopisu. Ve Vydavatelství VŠCHT probíhá jak kompletní redakční práce, tak i recenzní řízení, které posuzuje kvalitu daného textu a pomáhá autorovi upravit případné nedostatky. U skript se jazyková, technická a odborná redakce nevyužívá, ta jsou „pouze“ lektorsky posouzena.

Nakladatelství Munipress působí jako nakladatelství pro celou Masarykovu univerzitu. U publikací probíhá nejprve recenzní řízení, které je dvoukolové, a následně

redakční práce s rukopisem (odborná a jazyková redakce). To je v rozporu s tím, co uvádí J. Trávníček ve svém článku „*Výrobna knih ještě není nakladatelství*“ (2016), ve kterém zmiňuje, že recenzní řízení je víceméně formální a v příkladu o jednom autorovi uvádí, že jedna konkrétní fakulta Masarykovy univerzity nenabízí žádnou redakci.

Svým parciálním výzkumem jsem chtěla přispět k diskusi, která proběhla a probíhá a týká se vydávání odborných publikací na vysokých školách. Ukazuje se, že vysoké školy a jejich vydavatelství nabízejí komfort a zázemí pro akademické pracovníky a jejich publikace spíše než nakladatelství komerční. Práce jsou nejen redakčně a recenzně dobře ošetřeny, ale je také postaráno o volný přístup k nim (open access), jejich dobrou dostupnost (e-shop, fakulní a oborové knihovny) a většinou je možné publikovat i malonákladové texty, který by soukromý nakladatel nebyl schopen zafinancovat, a jež by pro něj neměly komerční efekt.

6 Seznam použité literatury a internetových zdrojů

About AEUP. *www.aeup.eu* [online]. Francie: Association of European University Presses [cit. 2018-03-04]. Dostupné z: <http://www.aeup.eu/aeup/about/>

ADLEROVÁ, Iva a ŠKOPAN, Denis. 2017. Vědecké publikování jako nová kompetence akademických knihoven. *Ikaros* [online]., ročník 21, číslo 5 [cit. 2018-04-07]. urn:nbn:cz:ik-18049. ISSN 1212-5075. Dostupné z: <http://ikaros.cz/node/18049>

AEUP Bylaws. 2010. *Www.aeup.eu* [online]. Francie: Association of European University Presses [cit. 2018-03-04]. Dostupné z: <http://www.aeup.eu/aeup/about/aeup-bylaws/>

AUER, Radovan, et al. 2018. Svět knihy letos zamíří i do Plzně. *Svět knihy Praha: Bedekr světem knih a literatury* [online]. Praha: Svět knihy, [cit. 2018-04-14]. Dostupné z: <https://www.blog-svetknihy.cz/1/svet-knihy-letos-zamiri-i-do-plzne/>

BAILEY, JR., Charles W. 2006. What Is Open Access? *Digital Scholarship* [online]. [cit. 2018-02-04]. Dostupné z: <http://digital-scholarship.org/cwb/WhatIsOA.htm>

BASOVNÍKOVÁ, Soňa. 2008. Výroční zpráva Masarykovy univerzity v Brně za rok 2007. Brno: Masarykova univerzita. ISBN 978-80-210-4599-6. ISSN 1211-9180.

BARTOŠEK, Miroslav, Petra DĚDIČOVÁ, Ondřej FABIÁN, et al. 2016. *Otevřený přístup k vědeckým informacím: současný stav v České republice a ve světě*. Brno: Nakladatelství VUTIUM. ISBN 978-80-214-5383-8.

BARTOŠEK, Miroslav. 2009. Open access – otevřený přístup k vědeckým informacím. Úvod do problematiky. Zpravodaj ÚVT MU. ISSN 1212-0901, roč. XX, č. 2, s. 1-7.

Berlin Declaration on Open Access to Knowledge in the Sciences and Humanities [online]. [cit. 2018-02-27]. Dostupné z: <https://openaccess.mpg.de/Berlin-Declaration>

Bethesda Statement on Open Access Publishing [online]. 2003 [cit. 2018-02-27]. Dostupné z: <http://legacy.earlham.edu/~peters/fos/bethesda.htm>

BLAŽEJOVSKÁ, Alena. 2018. Naším posláním je šířit vědění, říká ředitelka nakladatelství Masarykovy univerzity. *Český rozhlas Brno* [online]. Brno: Český

rozhlas Brno, [cit. 2018-03-24]. Dostupné z: <https://brno.rozhlas.cz/nasim-poslanim-je-sirit-vedeni-rika-reditelka-nakladatelstvi-masarykovy-6676960>

BONN, Maria a Mike FURLOUGH. 2015. *Getting the word out: academic libraries as scholarly publishers*. Chicago: Association of College and Research Libraries, a division of the American Library Association. ISBN 978-0-8389-8698-1.

BRODECKÁ, Lenka. 2017. Věda vám!: Brzy vyjde první svazek populárně naučné edice Munice. *Nakladatelství Munipress* [online]. Brno: Munipress [cit. 2018-03-27]. Dostupné z: <http://www.press.muni.cz/knihy/edice/munice/rozhovor-s-editorou>

BROWN, Laura, Rebecca GRIFFITHS, Matthew RASCOFF a Kevin GUTHRIE. 2007. University Publishing in a Digital Age. *The Journal of Electronic Publishing* [online]. 10(3), - [cit. 2018-04-03]. DOI: 10.3998/3336451.0010.301. ISSN 1080-2711. Dostupné z: <http://hdl.handle.net/2027/spo.3336451.0010.301>

Cesta od rukopisu ke knize. *Knihovnická revue* [online]. MAXDORF PUBLISHING [cit. 2018-03-23]. Dostupné z: <http://maxdorf.cz/jak-vznika-kniha>

CIBULKA, Radek a Karel MELZOCH. 2017. Statut Vysoké školy chemicko-technologické v Praze. *Vysoká škola chemicko-technologická* [online]. Praha: VŠCHT, [cit. 2018-04-01]. Dostupné z: https://www.vscht.cz/files/uzel/38850/0001~~MzQ3MDKyiA8uSSwpLYkPC3b2CInPViirLDsy--jC1LzDa-OLUtMzi0uK8ssOL8zLV_AN9g0BAA.pdf?redirected

Časopisy Masarykovy univerzity [online]. Brno: Munipress [cit. 2018-03-28]. Dostupné z: <https://journals.muni.cz/index/index>

DIBUSZOVÁ, Eva. 2007. Analýza a implementace metody ABC ve vysokoškolském vydavatelství. Praha. Disertační práce (Ph.D.). Vysoká škola chemicko-technologická, Fakulta chemicko-inženýrská, Katedra ekonomiky a managementu, 2007-12-06

Digitální knihovny Masarykovy univerzity [online]. Brno: Munipress [cit. 2018-03-25]. Dostupné z: <https://munispace.muni.cz/index.php/munispace/munispaceSignpost>

DVOŘÁK, Jiří a Jitka SUCHÁ, et al. 2014. *Literatura s názorem: 80 let nakladatelství Vyšehrad 1934–2014* [online]. Praha: Vyšehrad [cit. 2018-04-07]. ISBN 978-80-7429-488-4. Dostupné z: <http://www.ivysehrad.cz/userfiles/file/afb72ba8.pdf>

Edice [online]. MuniPress [cit. 2018-03-27]. Dostupné z: <http://www.press.muni.cz/knihy/edice>

Edice anglo-amerických autorů [online]. Argo, 2009 [cit. 2018-03-22]. Dostupné z: <http://www.edice-aaa.cz/>

Ediční rada. In: *Vydavatelství VŠCHT* [online]. Praha: Vydavatelství VŠCHT [cit. 2018-04-01]. Dostupné z: <https://vydavatelstvi.vscht.cz/files/uzel/0018003/0002~~O9KTK5qXX3Z4pUJqSuaR3rzDaxWKEIMqAQ.pdf?redirected>

FIALA, Petr. 2008. Zásady ediční činnosti Masarykovy univerzity. *Nakladatelství MuniPress* [online]. Brno, [cit. 2018-03-25]. Dostupné z: <http://www.press.muni.cz/nakladatelstvi/o-nas/dokumenty/zasady-edicni-cinnosti>

FRAUS, Jiří, Eva FRÝBORTOVÁ a Antonín CHADIMA, et al.. 2016. *Zpráva o českém knižním trhu 2015/2016* [online]. [s.l.]: Svaz českých nakladatelů a knihkupců, [cit. 2018-03-28]. ISBN 978-80-905680-8-2. Dostupné z: http://www.kultura.praha.eu/public/29/ef/17/2341974_723361_Zprava_CKT_2016_i.pdf.pdf

FRAUS, Jiří, Eva FRÝBORTOVÁ a Antonín CHADIMA, et al.. 2017. *Zpráva o českém knižním trhu 2016/2017* [online]. [s.l.]: Svaz českých nakladatelů a knihkupců, [cit. 2018-03-28]. ISBN 978-80-907020-0-4. Dostupné z: <https://www.sckn.cz/zpravy-o-ceskem-kniznim-trhu/>

Digitální univerzitní repozitář [online]. Praha: Ústřední knihovna, 2007 [cit. 2018-02-04]. Dostupné z: <http://digitool.is.cuni.cz/R/39LC27EIJAF6RTU7BC9XV7H62PHX1ULF1CTQ4J1TJ71K9METG9-00040?func=search>

GROHMAN, Josef. 1964. Vydavatelské oprávnění z roku 1964. In: *Nakladatelství MuniPress* [online]. Praha: Československé ústředí knižní kultury, [cit. 2018-03-24]. Dostupné z: <http://www.press.muni.cz/nakladatelstvi/o-nas/dokumenty/vydavatelstve-opravneni>

HALADA, Jan. 2007. *Encyklopedie českých nakladatelství 1949-2006*. Praha: Libri. ISBN 978-80-7277-165-3.

- HEJKALOVÁ, Markéta. 2018. O veletrhu. 28. *Podzimní knižní veletrh* [online]. Havlíčkův Brod: Podzimní knižní veletrh, [cit. 2018-04-14]. Dostupné z: <https://veletrh.hejkal.cz/about/>
- HOŘEJŠÍ, Václav. 2016. Kafemlejnek: dobrý sluha a zlý pán?. *Vědy a výzkum* [online]. Praha: Vědy a výzkum, [cit. 2018-04-14]. Dostupné z: <https://vedavyzkum.cz/blogy-a-rozhovory/vaclav-horejsi/kafemlejnek-dobry-sluha-a-zly-pan>
- JIRÁT, Jiří, Eva DIBUZSOVÁ a Linda JANSOVÁ. 2012. Centrum informačních služeb VŠCHT Praha: Měníme koncepci informační podpory. *Chemické listy* [online]. 2012, 4 [cit. 2017-11-07]. Dostupné z: http://www.chemicke-listy.cz/docs/full/2012_10_971-974.pdf
- KNECHT, Petr. 2014. O strašáku excelentního publikování a predátorských časopisech. *Universitas* [online]. 47(3), 6 [cit. 2018-02-25]. Dostupné z: <https://journals.muni.cz/universitas/article/view/2681/2232>
- KRATOCHVÍLOVÁ, Marie. *Základy redakční práce. Od rukopisu ke knize*. Přednáška a powerpointová prezentace, FFUK, ZS 2016/2017.
- KŘÍŽ, Jan. 2018. Spolupráce s jinými institucemi (NTK, ÚOCHB,...). *Vysoká škola chemicko-technologická v Praze* [online]. Praha: VŠCHT, [cit. 2018-04-02]. Dostupné z: <https://www.vscht.cz/spoluprace/instituce>
- LIDMILA, Jan. 2016. Formální a obsahová analýza textu, rychlé čtení. *Moravská zemská knihovna* [online]. Brno: Moravská zemská knihovna, [cit. 2018-04-21]. Dostupné z: https://www.mzk.cz/sites/mzk.cz/files/04_formalni_a_obsahova_analyza_textu_05.pdf
- LINDEROVÁ, Ivica, Petr SCHOLZ a Michal MUNDUCH. 2016. *Úvod do metodiky výzkumu*. Jihlava: Vysoká škola polytechnická Jihlava. ISBN 978-80-88064-23-7.
- List of Members* [online]. 2018 [cit. 2018-03-11]. Dostupné z: <http://www.aeup.eu/aeup/membership-application/list-of-members/>
- LUKAVEC, Jan. 2018. Lipský knižní veletrh 2018. *iLiteratura* [online]. Praha: iLiteratura, [cit. 2018-04-14]. Dostupné z: <http://www.iliteratura.cz/Clanek/39631/lipsky-knizni-veletrh-2018>

MAGINCOVÁ, Dagmar. 2008. *Příručka nakladatelského redaktora*. Červený Kostelec: Pavel Mervart. ISBN 978-80-86818-83-2.

MELZUCH, Karel. 2017. Výroční zpráva o činnosti za rok 2016. *Vysoká škola chemicko-technologická v Praze* [online]. Praha: VŠCHT, [cit. 2018-04-01]. Dostupné z: https://www.vscht.cz/files/uzel/39673/0001~~Czu8tyj_SG_e4bUKVQVFhxeWJSrkKxzpzcLyy8uyVSoSIQoys9WMDIwNAMA.pdf?redirected

Metodika hodnocení výzkumných organizací a hodnocení programů účelové podpory výzkumu, vývoje a inovací. 2017. *Rada pro výzkum, vývoj a inovace* [online]. Praha: Úřad vlády ČR, [cit. 2018-04-15]. Dostupné z: <http://www.vyzkum.cz/FrontClanek.aspx?idsekce=799796>

Mezinárodní registrační systémy. 2017. *Národní knihovna České republiky* [online]. [cit. 2018-03-21]. Dostupné z: <https://www.nkp.cz/sluzby/sluzby-pro/isbn-ismn-issn/oma#ISBN>

MATĚJOVÁ, Lenka. 2015. Poslání Centra informačních služeb. *Centrum informačních služeb VŠCHT Praha* [online]. Praha: CIS VŠCHT, [cit. 2018-03-31]. Dostupné z: <https://cis.vscht.cz/cis>

MIZEROVÁ, Alena. 2013. Nakladatelství Masarykovy univerzity. Duha [online]. Roč. 27, č. 2 [cit. 2018-04-30]. Dostupný z WWW: <<http://duha.mzk.cz/clanky/nakladatelstvi-masarykovy-univerzity>>. ISSN 1804-4255.

MIZEROVÁ, Alena, Martina TLACHOVÁ, Petr VACO, et al. 2017. Jak publikovat vědu? [přednáška]. Praha, Svět knihy, 11. 5. 2017.

MUNISHOP *Masarykova univerzita* [online]. Brno: Masarykova univerzita [cit. 2018-03-25]. Dostupné z: <https://munishop.muni.cz/>

Nakladatelství Karolinum. 302 Found [online]. Dostupné z: http://www.cupress.cuni.cz/ink2_stat/index.jsp?include=edicnirad

Nakladatelství MuniPress [online]. 2018. Brno: MuniPress, [cit. 2018-04-30]. Dostupné z: <http://www.press.muni.cz/>

NĚMEČKOVÁ, Lenka. 2017. *Co je Open Access?* [online]. 27. leden 2017, , 1 [cit. 2018-02-03]. Dostupné z: <http://knihovna.cvut.cz/cs/podpora-vedy/open-access/co-je-open-access>

NIGRIN, Tomáš a Tomáš ZIMA. 2016. Statut Univerzity Karlovy. *Univerzita Karlova* [online]. Praha: Univerzita Karlova, [cit. 2018-04-29]. Dostupné z: <https://www.cuni.cz/UK-8891.html>

O nás - Vydavatelství VŠCHT Praha. Vydavatelství VŠCHT Praha - Vydavatelství VŠCHT Praha [online]. Dostupné z: <https://vydavatelstvi.vscht.cz/o-nas>

OpenDOAR: Directory of Open Access Repositories [online]. 2018. United Kingdom: University of Nottingham, [cit. 2018-02-27]. Dostupné z: <http://www.opendoar.org/countrylist.php?cContinent=Europe#Czech Republic>

PISTORIUS, Vladimír. 2003. *Jak se dělá kniha: příručka pro nakladatele*. Praha: Paseka. ISBN 80-7185-516-2.

Postup přípravy: seznamu recenzovaných neimpaktovaných periodik vydávaných v České republice. 2008. *Výzkum* [online]. Rada pro výzkum, vývoj a inovace, [cit. 2018-03-23]. Dostupné z: <http://www.vyzkum.cz/storage/att/5196AF1793708A448C3AB46BE8154C8A/Postu%20pro%20p%C5%99%C3%ADpravu%20seznamu%20%C4%8Dasopis%C5%AF.pdf>

Předávání rukopisů do nakladatelství Karolinum. *Karolinum* [online]. Praha: Karolinum [cit. 2018-04-10]. Dostupné z: http://www.cupress.cuni.cz/ink2_stat/index.jsp?include=pokyny

Praktické použití čísel ISBN. 2012. *Národní knihovna České republiky* [online]. [cit. 2018-03-21]. Dostupné z: <https://www.nkp.cz/sluzby/sluzby-pro/isbn-ismn-issn/isbn/isbn-13>

Prezentace, distribuce, prodej. *Nakladatelství MuniPress* [online]. Brno: MuniPress [cit. 2018-04-11]. Dostupné z: <http://www.press.muni.cz/nakladatelstvi/co-nabizime/prezentace-distribuce-prodej>

Prodej knih Masarykovy univerzity v České republice. *Nakladatelství MuniPress* [online]. Brno: MuniPress [cit. 2018-04-11]. Dostupné z:

<http://www.press.muni.cz/prezentace-distribuce-prodej/prodej/prodej-knih-v-ceske-republice>

Přidělování čísel ISBN, jejich evidence a kontrola. 2012. *Národní knihovna České republiky* [online]. [cit. 2018-03-21]. Dostupné z: <https://www.nkp.cz/sluzby/sluzby-pro/isbn-ismn-issn/isbn/isbn-7>

Publikujeme vědu: aneb přehled novinek a trendů, které hýbou světem akademického publikování. 2016. *Nakladatelství Munipress* [online]. Brno: Munipress, [cit. 2018-03-28]. Dostupné z: <http://www.press.muni.cz/publikujeme-vedu/publikujeme-vedu-aneb-prehled-novinek-a-trendu-ktere-hybou-svetem-akademickeho-publikovani>

PUBLISHERS INTERNATIONAL LINKING ASSOCIATION INC [online]. USA: GuideStar [cit. 2018-03-25]. Dostupné z: <https://www.guidestar.org/profile/04-3502255>

Read the Budapest Open Access Initiative. *Budapest open access initiative* [online]. 2002. Budapest, Hungary, [cit. 2018-02-04]. Dostupné z: <http://www.budapestopenaccessinitiative.org/read>

Recenzní řízení. 2015 *Knihovnická revue* [online]. [cit. 2018-03-23]. Dostupné z: <http://knihovnavrevue.nkp.cz/pro-recenzenty/recenzni-rizeni>

Recenzní řízení. *Sociologický časopis: Czech Sociological Review* [online]. Sociologický ústav AV ČR [cit. 2018-03-24]. Dostupné z: <http://sreview.soc.cas.cz/cs/page/2-recenzni-rizeni>

ŘEHOŘOVÁ, Šárka. 2017. Výroční zpráva o činnosti Masarykovy univerzity v Brně za rok 2016. Brno: Masarykova univerzita. ISBN 978-80-210-8615-9. ISSN 1211-9180.

SCHIPPER, Marike. 2010. The Value of University Press Publishing and the Need for an AEUP. *AEUP* [online]. Frankfurt, [cit. 2018-03-11]. Dostupné z: <http://www.aeup.eu>

SONNKOVÁ, Veronika. 2018. Nejstarší nakladatelství pro dospělé se spojuje s nejstarším nakladatelstvím pro děti!. *Vyšehrad nakladatelství* [online]. Praha: Vyšehrad, [cit. 2018-04-07]. Dostupné z: <http://www.ivysehrad.cz/aktuality/nejstarsi-nakladatelstv/>

- Spuštěn nový seznam predátorských časopisů. 2017. *Věda výzkum* [online]. Praha, [cit. 2018-02-27]. Dostupné z: <https://vedavyzkum.cz/politika-vyzkumu-a-vyvoje/politika-vyzkumu-a-vyvoje/spusten-novy-seznam-predatorskych-casopisu>
- Srdeční výdej - o nás [online]. 2013. Brno: Srdeční výdej, [cit. 2018-03-27]. Dostupné z: <http://www.srdcnivydej.cz/o-nas/>
- SUBER, Peter. 2008. Gratis and libre open access. *SPARC Open Access Newsletter* [online]. SPARC, (124), 1 [cit. 2018-02-27]. ISSN 1546-7821. Dostupné z: https://dash.harvard.edu/bitstream/handle/1/4322580/suber_oagratiss.html
- SUCHÁ, Jitka. O nás. *Vyšehrad* [online]. Praha: Vyšehrad, s. d. [cit. 2018-04-07]. Dostupné z: <http://www.ivysehrad.cz/o-nas/>
- ŠIMEČEK, Zdeněk a Jiří TRÁVNÍČEK. 2014. *Knihy kupovati--: dějiny knižního trhu v českých zemích*. Praha: Academia.Historie (Academia). ISBN 978-80-200-2404-6.
- TRÁVNÍČEK, Jiří. 2016. Výrobní knih ještě není nakladatelstvím. *Host: měsíčník pro literaturu a čtenáře* [online]. 2016(8), 1 [cit. 2017-11-07]. Dostupné z: <http://casopis.hostbrno.cz/aktualni-rocnik/2016/08-2016/vyrobna-knih-jeste-neni-nakladatelstvim>
- TRÁVNÍČEK, Jiří. 2016. Krize? Ale jděte. *Host: měsíčník pro literaturu a čtenáře* [online]. 2016(2), 1 [cit. 2017-11-07]. Dostupné z: <http://casopis.hostbrno.cz/aktualni-rocnik/2016/02-2016/krize-ale-jdete>
- Univerzitní repozitář* [online]. [cit. 2018-02-04]. Dostupné z: <https://is.muni.cz/repozitar/>
- Vláda schválila nový způsob hodnocení výzkumných organizací od roku 2017. 2017. *Rada pro výzkum, vývoj a inovace* [online]. Praha: Rada pro výzkum, vývoj a inovace, [cit. 2018-04-15]. Dostupné z: <http://www.vyzkum.cz/FrontAktualita.aspx?aktualita=799327>
- VRBENSKÝ, Jaroslav. 2014. Seriál k 80. výročí založení nakladatelství Vyšehrad: se soutěží o krásné knihy. *Knihy*[online]. 25, 23 [cit. 2018-04-07]. Dostupné z: <http://www.ivysehrad.cz/aktuality/serial-k-80-vyro-zalozeni-nakladatelstvi-vysehrad-se-sout-o-krasne-knihy/>

Vydavatelství VŠCHT Praha 2014. [online]. Praha: Vydavatelství VŠCHT, [cit. 2018-04-30]. Dostupné z: <https://vydavatelstvi.vscht.cz/>

Vyhláška č. 252/1995 Ministerstva kultury. 2012. *Národní knihovna České republiky* [online]. [cit. 2018-03-19]. Dostupné z: <https://www.nkp.cz/sluzby/sluzby-pro/povinne-vytisky/vyhlasikapv-neper>

Vyšehrad nakladatelství. 2012. [online]. Praha: Vyšehrad,[cit. 2018-04-30]. Dostupné z: <http://www.ivysehrad.cz/>

WARE, Mark a Arnoud DE KEMP. 2008. Peer review in scholarly journals: Perspective of the scholarly community – Results from an international study. *Information Services & Use* [online]. **28**(2), 109-112 [cit. 2018-04-03]. DOI: 10.3233/ISU-2008-0568. ISSN 18758789. Dostupné z: <http://www.medra.org/servlet/aliasResolver?alias=iospress&doi=10.3233/ISU-2008-0568>

ZANDLOVÁ, Markéta, © nedatováno. E_Úvod do společenskovedních metod. *ROZHOVOR* [online]. Praha: FHS UK, [cit. 2018-04-01]. Dostupné z: <<http://www.moodle.fhs.cuni.cz/course/view.php?id=614>>.

Zákon č. 37/1995. 2012. *Národní knihovna České republiky*[online]. [cit. 2018-03-19]. Dostupné z: <https://www.nkp.cz/sluzby/sluzby-pro/povinne-vytisky/zakonpv-neper>

Zákon č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách). In: *Sbírka zákonů*. 22. 4. 1998. ISSN 1211-1244.

7 Použité vyobrazení

Obr. 1: PISTORIUS, V. Skutečná cesta knihy. In: PISTORIUS, Vladimír. Jak se dělá kniha. 1.vyd. Praha: Nakladatelství Paseka, 2003, s. 106. ISBN 80-7185-516-2.

8 Přílohy

8.1 Příloha č. 1

Struktura odpovědního archu a žádosti o spolupráci při výzkumu pro bakalářskou práci.

Vážená paní,

jmenuji se Kristina Jančaříková a studuji 4. ročník na Fakultě humanitních studií UK. V rámci své bakalářské práce se zabývám vydáváním odborné literatury ve vysokoškolských nakladatelstvích. Obracím se na Vás s žádostí a prosbou o vyplnění zde přiloženého dotazníku. Cílem mé práce je především zjistit, jak v daných univerzitních nakladatelstvích probíhá redakční práce a recenzní řízení, a zda se v těchto směrech v něčem liší od komerčního nakladatelství.

V případě jakýchkoliv dotazů či nejasností se na mě neváhejte obrátit. Pakliže by to bylo možné, prosím Vás o zpětné zaslání vyplněného dotazníku do čtvrtka 19. 4. 2018.

Předem Vám děkuji za pomoc.

S pozdravem a přáním pěkného dne,

Kristina Jančaříková

Strukturovaný rozhovor formou odpovědního archu „Vydávání odborné literatury ve vysokoškolských nakladatelstvích“

1. Podle čeho jsou ve vašem nakladatelství vybírány odborné texty k publikování?
2. Jak probíhá ve vašem nakladatelství redakční práce u odborných publikací?
3. Podle čeho jsou vybíráni recenzenti?
4. Jak probíhá ve vašem nakladatelství recenzní řízení odborných publikací?
5. Jak je vaše nakladatelství financováno? Využíváte dotace pro publikování odborné literatury?

8. 2 Příloha č. 2

Vyplněný odpovědní arch Nakladatelství Vyšehrad, Jitka Suchá

Strukturovaný rozhovor formou odpovědního archu „Vydávání odborné literatury ve vysokoškolských nakladatelstvích“

1. Podle čeho jsou ve vašem nakladatelství vybírány odborné texty k publikování?

1. Podle toho, co je nabídnuto a případně i dotováno ze strany akademických institucí. 2. Dle úvah o doplňování edic, ovšem s ohledem na to, zda je daný titul (či celá) edice rentabilní, potažmo kde lze získat případné finanční příspěvky. 3. Dle aktuálně podnětných titulů, doporučených redakcí či externími spolupracovníky.

2. Jak probíhá ve vašem nakladatelství redakční práce u odborných publikací?

Redaktoři jsou rozděleni podle odborností. Je-li text nad rámec odbornosti redakce, je dohodnuta odborná revize. Ideálně jsou překlady zadávány odborně relevantním překladatelům. Většina původních prací má i své recenzenty (či jednoho), jež si obstarává povětšinou autor sám.

3. Podle čeho jsou vybírání recenzenti?

Někdy po domluvě s autorem, dle odbornosti a případných zkušeností z minula. V případě větších pochybností se hledají potenciálně nestranní recenzenti.

4. Jak probíhá ve vašem nakladatelství recenzní řízení odborných publikací?

Odborným redaktorem, redakční poradou, následně při pochybnostech s pomocí externího posouzení. Někdy již texty dodány spolu s recenzemi, k nimž je přihlíženo.

5. Jak je vaše nakladatelství financováno? Využíváte dotace pro publikování odborné literatury?

Ano, dotace se snažíme využívat co nejvíce o odborných titulů. Jinak jde o financování na komerčním principu.

8. 3 Příloha č. 3

Vyplněný odpovědní arch Nakladatelství Munipress, PhDr. Alena Mizerová

Strukturovaný rozhovor formou odpovědního archu „Vydávání odborné literatury ve vysokoškolských nakladatelstvích“

1. Podle čeho jsou ve vašem nakladatelství vybírány odborné texty k publikování?
 - a) *Publikace úspěšně obhájených doktorských prací, výjimečně diplomových prací*
 - b) *Publikace habilitačních prací*
 - c) *Publikace jako výsledky a výstupy vědecko-výzkumných projektů univerzitních autorů*
 - d) *Monografické práce jako výsledky celoživotního bádání významných vědců*

2. Jak probíhá ve vašem nakladatelství redakční práce u odborných publikací?
 - a) *Recenzní řízení – posouzení externími odborníky – zpravidla dva*
 - b) *Vědecká redakce z řad univerzitních odborníků či externistů*
 - c) *Odborná redakce z řad redaktorů Nakladatelství či externím redaktorem*
 - d) *Jazyková úprava*
 - e) *Spolupráce na korekturách společně s autorem*

3. Podle čeho jsou vybírání recenzenti?
 - a) *Odborníci na dané téma*
 - b) *Zpravidla stejná či vyšší akademická hodnota nežli má autor*
 - c) *Pracují mimo pracoviště autora*

4. Jak probíhá ve vašem nakladatelství recenzní řízení odborných publikací?
 - a) *Je dvoukolové – interní posouzení v rámci ediční rady, externí posouzení odborníky mimo univerzitu*
 - b) *Recenzní posudek má písemnou formu a předepsaný formulář*
 - c) *Recenzent navíc vyznačí přímo v rukopise pasáže k upravení, doplnění*
 - d) *Autor obdrží rukopis i posudek bez uvedení jména recenzenta k zapracování připomínek*
 - e) *Autor předá s případným komentářem upravený rukopis v revizním režimu pro možnost ověření odborným redaktorem, jak připomínky recenzenta zapracoval*
 - f) *V případě nepřijetí připomínek či odmítnutí autorem recenze jako celku, zadává redakce po vyhodnocení oprávněnosti posudek dalšímu recenzentovi*
 - g) *Po přijetí úprav recenzenta i autora odborný redaktor dopracovává rukopis k předání na jazykovou redakci případně k sazbě*
 - h) *Jména recenzentů jsou v knize uvedena zpravidla na rubu patitulu*

5. Jak je vaše nakladatelství financováno? Využíváte dotace pro publikování odborné literatury?

Je pravidlem, že odborná literatura bez dotací vycházet nemůže. Ano, dotace využíváme.